385 b.

-B

ARCH. PONT.
UNIV. GREG.
N.....

Questo Libro è Originale di mano
del S. Card. Bellarmino.

Notæ in Genesim.

In cap. 1. gen.

בְּרֵאשִׁית illud ב servilis litera est si-
gnificans in, cum, per, de, etc. et pro
ablativo
servit instrumenti, vel pro
[illegible] hebraismum arcam
in tabulo, in loco transgredi murum,
et apli Pauli, loqui in lingua,
et redemisti nos in sanguine meo.
saepe etiam redundat. idest n.
~~בראשית~~ ראשונה, et בראשונה
et R. Abraham hoc loco putat redundare.
porro punctum eius ordinarium est
scema, quod tamen interdum mutatur,
ut suo loco dicemus. illud
est nomen hecmandim, et d
autem ראשית fit a radice ראש
~~in caput~~ id est quod proprie
significat caput. et inde deri-
vatur ad significandos principes, qui
sunt capita populorum; et principium,
quod est caput rei, vel temporis vel
actionis, etc. est autem quaestio an
istud ראשית sit in regimine,
an in statu absoluto. multi

docet, nō tuetur hāc uocē mihi
t regimine. Paginus aūt t Thesauro
repellit hoc, sed tm putat hoc loco
esse t regimine, et illud uertit
te principiū. At ipse Pinetus, ut hīt
Iosephus, t principio creandi dixit
coelū, et terrā, hāc terra erat
inanis, et uacua: sicut Osee p.
principiū loquendi dixit t Osee.
At uulg errat. quod .n. ~~sit~~
~~sit sed in regimine hoc loco aut sit~~ dicere
obtūdere ex tot rōnē pūctoꝝ,
aut exēplis scripturæ. neutrū
patet prīt. nā ista duo pūcta
sūt tmutabilia t hoc nōie. sīgdē
christus nūq̄ mutat, et terra
sub p. nō mutat, nihil g qm
segt — aut :/ deinde t scri-
ptura tuetur hoc nomē t re-
gimine gen. 10. רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ
et sine regimine deuter. 33. et midit
רֵאשִׁית לְכָל אָדָם Ios. 10. et רֵאשִׁית גּוֹ
quod aūt hoc loco nō sit t regi-
mine, patet ex eo quod -70. et
Hieron. et chaldeus uertunt, i prīci-
pio creauit, nō i principio creādi

quãdo .n. cõuenit Hieronymus
et 70. et chaldeus, nec scientia dñi—
bꝰ alijs ãteponẽda ẽ. Quod
ad sẽsũ attinet, etsi multi ꝑ
prĩcipiũ intelligũt initiũ temporis,
~~ut sibi~~ ut excludat mũdi eterni—
tatẽ; multi et sibiũ dei, ut ex
hoc loco colligant trinitatẽ, quos
nõ refellẽdimus, tñ sẽsus literalis
iuxta uerbi proprietatẽ est d ordine
creationis . idẽ .n. ẽ, i ꝑncipio creauit,
ac si diceret, Primũ dñi creauit deus
celũ, et terrã.

אָרַב est ipsa radix . distinguit aũt אָרַב
a בָּרָא sm̃ R. Dauid i libro
radicũ, quod בָּרָא dr solũ d rebꝰ
corporeis, אָרַב de oĩbꝰ. significat
aũt mra uerbũ בָּרָא ꝓmo creare.
2º succidere, seu destruere. sꝑissime .n.
uerba hebraica duo cõtraria significãt.
3º eligere, dimidere, decernere, ch. g .n.
dimidit unũ ab alio, ut simul et
facere, et destruere. Hoc loco Hieronymus
ad oberstro ~~gratus~~ putat significare, distinguere.

sed obra, nō si ꝑ̄ dei ꝑsus
fuit distinguer cælū, et terrā, ꝙ̄
deꝰ nō fecit cælū, et terrā. nō
distinctio ꝓsupponit obx. Phrea
qñ solet, ā uerbū hoc ꝓprie
significet ex nihilo facer. resꝓ-
ondet ideꝰ Hieronymus
qđ nō. qa ī hoc ꝓ̄o
capite בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם
et tm hoiem deꝰ nō fecit ex
nihilo, sed ex puluer. Az re
uera credibile ē hoc uerbū signi-
ficar solū ꝓducer ex nihilo.
Hō mꝯ dixerit, quōd ego legerē
ꝓbui, nisi ī actione dei. qn.n.
scriptura unde exprimer ꝓductionē
à creatura ꝓducta, mꝯ utit uerbo
בָּרָא, sed עָשָׂה, יָצַר, נָטָה
et similibꝫ. Deꝰ aūt alti hoiē
fecit ex limo, et multa alia ex alijs rebꝫ,
nō recte dr creare .i. ex nihilo
facer, qa ex limō, et alijs
materijs produxit. itaq; uox
hebrei habet ꝓprie uerbū producte creādi,

quo Latini, et graci carent.

אֱלֹהִים nomē ē cōmune deo, et ꝙcūq;
ac pncipib; seu iudicib; ōnibus.
radix ē אָלָה quod significat
iurare execrationis iuramēto. ga
ergo g iurat execratorie deū
uocat ut iudicē, inde hoc nomē
significat iudicē, et deū ipm,
g ē cōmune index. est aūt hoc
nomē numeri multitudinis, et proprie
deos significat. nō singulare est
~~אֱלֹהִים~~ אֱלֹהִי . sūt hic
duo notāda contra rabinos, pō eos
nimis superstitiose respicere ad ethi-
mologias. ga .n. אֱלֹהִים dr
ab uocatione iudicis, ubicūq; inuenit
hoc nomē, ~~quaerat~~ cōcludunt ostēdere deū ~~esse~~
q ibi deū cōuenit deo, ut iudicē.
et ga nō sēp inuenit cui id
ostēdi, fiebat ꝯ mille errores,
ut hoc loco accidit R. salomoni.
succēdū igr est, quod ubi hoc
nomē derivat ab uocatione iudicis,

hō nō significat colūm Deū, ut iudi-
ces, sed Deū absolute, ut apud
nos nomē hūmidis. et sumit ex
hoc loco. cū .n. Deus creauit
celū, nō egit ut iudex iuris,
sed ut pr hūmidis sua bona.
2°. nota, nō posse reddi cōmodā
rōnē, cur scripturā Deū, q
unus ē, uocet Deos, et hō cō-
iungat hoc nomē plurale cū uerbo
~~singi~~ singulāris numeri, nisi ad
ūsinuandū mysteriū Trinitatis. ~~dicat~~
~~alij alij~~ R. Abrahā ī hūc
locū dicit, ee more arabū, et
similiū gēnū, ut reges allo-
quantur ī numero multitudinis
ob reuerētiā. et ideo a scriptura Deū
uocari Deos ob reuerētiā. ut addit
R. Dauid
~~alij rabbini~~ ī huiq rei cōfir-
matiōnē, nō inueniri hoc nomē
ī singulari ī scriptura, nisi ~~q~~ semel Habac. 1.
ubi ~~q~~ cōtextus nō ostendat Deum, et est
sermo nō de Deo uero, sed de Deo
gētis chaldeorū. At dicitur. nō
ētī ob reuerētiā dicimus uni hominī,

nos, et ille dicit, nos nō sū dic-
mus, nos reges, sed nos ℞ nec ille dicit, nos
reges, sed nos Rex. et falsitē
ē quod ait R. Dauid. nō Habacuch
3. ubi legimus de deo uero, dy
ab austro uenit, ibi ē הֵימָן
et Iob 12. ubi legimus,
damat ad deū, ibi ē הֵימָן
et cap. 36. adhuc habes quod
ꝑ deo legimus, ē et הֵימָן
הַשָּׁמַיִם / אֵת est articulus accusatiui.
illud ה est littera seruilis, q̄ multo-
tiē officiū. nā ꝓpria uerbis gen-
uicē relatiui. הַדֶּרֶךְ itē posita ē finis
nominū significat motū ad locū,
uel tēpus, ut מִצְרַיְמָה, יְרוּשָׁלַיִם,
plerūq ē nota interrogationis, uel
admirationis, ut nostrū, nū, nōne.
sed ordinarie est nota demōstra-
tionis, et emphatim hīt, ut articulū
apud grecos, et ideo nūq addit
nominibꝫ ꝓprijs. itaq hic signi-
ficat, illud insigne cœlū. ꝓcedit
eiꝫ ordinarie ē patach sequēte daghes,

vel cum his sequente litera gutturali,
aut resch. Sorro שׁמר
alij deducunt à שׁמר .i. nomen, quasi
coelum dicat res nominabilis? alij
à שׁמר .i. admirari, qa coelum
sit res admirabilis. sed rectius
R. David & lib. radicum deducit
à שׁם .i. ibi, et מים - aquas.
nam ut ipse dicit deus vocauit
coelum id quod e posuit inter
duas aquas. Est autem hoc
nomen duabus numeri, neq; sit
singulare, aut alicui pluraliter. et ideirco
multi recentiores malunt uertere, in
principio creauit deus coelos.
sed male. nam duale quod apparet
in hoc nomine, non significat ee duos
coelos, sed ~~est propter copositionem~~
~~et significat coelum~~
~~et unum quod~~ ex quibus fit nomen coeli.
sicut nomen illius dicemus, ad quem scri-
bit Augs libros de hereticis, est Deo
gratias, quod sit forma nominis
pluralis, et tñ e nomen unius tñ
hominis.

Gen cap. 6.

חָלַל / à radice חָלָל occĭdit ~~occisus est~~, ī pīel חִלֵּל occīdit, ī Hyphil הֵחֵל incepit. forte significat capit, q. d. fuit occidere capit occisionē.

רָבָה / à רָבָה multiplicauit. nō à רִבְבָה

רִבְבָה / à רָבָה adiecit, fit רִבְבָה filios, et רִבְבָה filia, quasi רִבְבָה ī pluralī רִבְבָה et ī regimine רִבְבָה

Circa illud uidentes filij dei filias hoīm, nota quosdā putasse filios dei ee angelos; alios, ee filios seth; alios, ee filios iudeōm, seu prīcipū; alios, homines magnos, seu proceres. et hoc ūr uerū, nō scriptura unde ostendere erāt gigantes, et dicit, quod uiri dēi magni uidentes mulieres quasdā bonas. i. idoneas ad procreandū et magnos, elegerūt ex omnib⁹ quasdā maxime proceras, ut inde orti essent gigantes. quod aūt filij

אֶרֶץ ~~distinguit a~~ terra, et תֵּבֵל ~~et~~ Chaldaei
fecit בַּרְקָא. ordinarie ht duo segol,
sed hic ÷ et ∴ quia scilicet sequit
liter ה, ח, ע, ל, et qn ht ante se pth
pasach, vel athnach. ~~disting~~ significat
aut pfrie istius elemēti terra, et
distinguit a תֵּבֵל quod significat terra
habitabilē hm. inde alig putant dictū
esse תֵּבֵל a verbo בלע .i. currere, qr
terra sic suā ~~pura~~ naturā, ut ē elemēti
purū, est siccissima, et proinde maxime
fluida, et mobilis, ut ~~a~~ absorbeat ī pulverē,
et arenā. Et sic habemus, dixit, aridā
vocauit terrā.

הָיְתָה verbū substantiuū sic Chaldaice, הֲוָה

הָיְתָה, הֲוָיָה, הֲוָיָתָא, הֲוָיְנָה, הֲוָיָתָה, הֲוָיוֹת

תֹּהוּ ∴ vertunt, ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, quia
deduxerūt a תְּהוֹם .i. abyssus. quasi diceret
terra erat ~~invisibilis~~ ī abysso, et plena invisi-
bilis. sed nō ita recte. nā scripturā

nō uult hic uoce ī ista significatione,
et Pharao aī ī uoce חלם illud ן
sit radicalis, nō abijceret. chaldeus,
et sagninus, et R. Abraham hoc loco, et
R. Dauid ī libro radicū, exponut sobi-
tudo, sue desertū. sed optime s. hiero-
nymus uertit inanis, significat .n. proprie
hoc uox חלם id quod caret fine,
ad quod sathā est, quod dr uanū. sic
scriptura sep ubiq. ysaie 45. ī uanū
laborauī, חלם ... et 45. nō ī-
uanū creauit eā .i. terrā, ad habitādā
formauit eā. 1. reg. 12. nō declinabi-
tis post uana, ac. nō prodesse
uobis, qa uana sūt. ubi scīt ē חלם
erat igr terra inanis, qa carebat herbis, fru-
ticibus, arboribus, ad quas ponendas creata ē.
radix aūt est חלל quod nihil significat. ponit uero ī
uoce חלם ן uanū, loco he.
habet cametz, qa sequit ē
lega. habet .n. cametz qm sequt nomo-
syllabū, uel nomē sex punctis
חלה ro. uerbū חלה
חלוש .i. ī compositū. quod uerū 6
est ghm ad sensū, nō erat iformis

seu deformis [illegible] cordium ornamento: Iam
proprie בהו significat inanitatem, ut
concorditer vertunt Hieron. Chaldeus, et
alij. et patet ex alijs locis, ut
Isaiae 34. extendet super eam lineam תהו,
et lapides בהו. i. inane, et vacuum faciet.
Hierem. 4. vidi terram, et ecce תהו,
ובהו. i. ~~desert~~ inanem, et vacuam, quia ducti
fuerant omnes in captivitatem. itaque sicut
תהו dicit privationem formis, ita בהו pri-
vationem loci. et fere sunt idem ista duo.
radix est בהה, et ponit ו, loco ה.
~~circa~~ ~~[illegible]~~ porro illud, וָבֹהוּ est
camets, cum deberet habere schurech, propter
euphoniam, quia praecedit aliud ו.

רוח exponitur sit illud patach in fine. deinde
pro hoc spiritu intelligi ventum magnum a plurimis,
a pluribus autem communiter spiritus sanctus. ut et
exponit R. Salomon. vox hebrea utrumque patit.

מְרַחֶפֶת a radice רחף in piel. significat autem
tam in cal, quam in piel movere, et moveri. unde
chaldeus, R. Abraham, et plurimi vertunt,

+ at nō ēt valde
probabilis ista opinio.
sigdē quod ⁊ nūc
significat movēri
certū ē eo hic:
remix 23. ubi
legimus ⁊ nūc
Domine ossa mea.
quod ⁊ nunc significat
ficet tumbar salem.
mov amis, nō
pōt deduci nisi
ex illo dicitur.
32. sicut agla
pronūcīs pullos
suos, et sunt vos
nūc! at nō
cōmixit hic loqr.
nō pōt expōni
nō de tumbādo,
sed ⁊ nolitāndo,
ut Hieron. scribit.
neq obstat, quod
Hieron. ⁊ qstion.
hebraicis
ponat
hic significative.
ipse .n. ponit ifi
nūs suū, sed he-
brgos sui tēporis
scribūt. imo
ipse et hic, et
Dicitur. 32. aīr scribit.

⁊ sustinebat sup aquas .i. movebat aquas, nec
movebat sup aquas. nec .n. videtur in-
sustinēre pōt, nisi ⁊ motū suū. ide ēst
qđ 70. et Hieron. verterūt, ferebat sup
aquas .i. movebat sup aquas. ⁊
D. Hieron. ⁊ qstio. hebraicis, et R.
Salom. hoc loco, dicūt hoc verbū si-
gnificare ⁊ tumbar, seu fovere eo modo
quo gallina fovet ova: et ita exponūt
32. sicut agla huic locō, nimis, qđ ēpus sūs fovebat
pullos aquas dās illis virtutē producēdi animā-
lia, et sunt vos + omnino negāt ⁊ aliquā hāc significatiōnē a priori,
nō gallina fovet ova etti nō moveat,
nec moveat localiter, tū movet, et movet
negāt hanc exposītiō
⁊ aqs: ide aūt ē, fovet aquas,
est dicta propter duas ⁊ aquas, superiores, et
radix ⁊ ⁊ sm R. Dauid ⁊ lib. rad.
superiores. radix ēst
nō multa deducūt, initio dēs creasse
materiā corporalē universā sub duab,
quā formis, terra, et aqua. nō initio
dixit Moses dēs creasse celū, et terrā.

deinde explicare uolens quantia fuisset ista
dies ⁊ illo initio, dixit terrā fuisse
deformatā, et uacuā: cælū aūt uocauit obscu-
rū tenebrosū, et nūc manifestat aquā.
~~ſſſſ et~~ unde et paulo post audiemus ⁊
medio aquæ fuisse factū firmamētū,
quod ipse uocauit ē cælū. ſſſſ cre-
dibile ē, aquā illā initio nō fuisse ſ-
fectā aquā, sed aliqd rarij aquæ, densio
aeri, quales ē nebulæ, ut inde facile ſ
cōdensatione facta sit aqua ſfacta, et ſ
rarefactione aer: legimus .n. ecclesiastici
24. ego quasi nebula texi ſſ dnē
terrā. ubi sermo ē ſ creatione mūdi.

וַיֹּאמֶר illud יאמר habet :: loco — propter unā cō-
uersiōnē. nā etsi ordinariē ſcribē ē — tñ
ſſ passim ponit ⁊ .. ſſ accēdē ⁊ fre-
quentiorē, et unā cōuersiōnē ⁊ ::

יְהוִה ſſſ est Iustitiā designatiōnē. nā Deitatiōnē ē יְהוִה
Iustitiā negatiōnē ē אֲהִיה, יְהוִה, יְהוִה,
sed sepe omittit ultimam literā, ⁊ hac cōiugationē,
et fit אֲהִי, יְהִי, יְהִי

וַיְהִי nō hīt dicitur illud, iod. ga quotiescūq; literæ
sequēs post unā cōuersiōnē, ē schemata, omittit

dagesch euphonia gra. De istis hic variorum explicationes inter explica.

וַיְהִי ut est irregulare.

יהי. R. Samuel Ibn. radic. dicit יהי esse nomen substantivum, bonus. יהי ee substantivum, bonitatis.

Cap. 2.

uersu. 6. Et fons ascendebat è terra. duplex hic difficultas. una quod uox אד nusq; in scriptura significet fontem, sed uaporem, aut nubem, uel inundationem. altera, quod gdgd hoc significet, ut falsum quod hic dr. nō immediate ante moses dixit, pr herbas à deo solo creatas fuisse, & habuit, ga hīc neq deus pluerat sup terrā, ut possēt herbæ ese generari, neq hō erat, q eas serere potuisset. At si fons, uel nubes nō ascendebat de terra, et irrigabat uniuersā superficiē terræ, falsa est prima illa ratio. nō ~~si fumebat~~ irrigatio p nubes & pluuia, et irrigatio p fontes æquiualet pluuiæ. Ad pm dico Hieronymū uocasse fontē, nō fontem ptie dictū, sed quatenus, &

8

nubes ℔ similitudinē ad fontes. ut .n. origo
fluminis dr fons, ita et origo pluviaꝝ dicit
fot fons. Ad 2ā nūmi uel dicēdū cū
hebraeis doctoribus, hic log scriptura de pluviis,
q̄ postea sequuntur sunt, ut nimiꝝ explicetur
quomodo deinceps nascātur herbe. nā ī
hebreo e uerbū fontis ascēdet, nimiꝝ deinceps. Vel si
uolumus mutatā dictionē, q̄ habet, ascē-
debat, dicēdū est hic reddi rōnē, cur
nō pluerit initio sup terrā, cū p̄ herbe
nascerentur, qa nimiꝝ pluuie oriuntur
ex terra ℔ elementū uapoꝝ à sole: hūc
aūt sol nondū erat. nā herbe nate sūt
tertio die, et sol creatus ℣ 4o die.
hic ergo exit sensus. nondū pluerat dnūs su-
per terrā, ex. nā qn exiēt pluuie ℔
eam uapor ascēdebat è terra, et irrigabat
totam superficiē terre. quod .n. litera ī
accipiatur ℔ enim, notū ℣.

De nomine ;ī ;ī' uide ī nris scriptis
ī p̄ parte D. Thome, ubi agit de nōie dei.

Cap. 3.

v. 1. cur præcepit vobis Deus. Aliq putãt, diabolũ nondũ vidisse Deũ, sed audisse, et odisse, et mẽdacij. q.d. cur hoc præcepit, nisi q̃ timet vobis scientiã boni, et mali, sed neq̃q̃ moriemini, ut alij docet, diabolũ voluisse persuadere mulieri, Deũ nihil tale præcepisse, sed vel ipsã nõ bene intellexisse q̃n ab Adamo hoc præceptũ à Deo dictũ audivit, vel ipsũ Adamũ nõ bene intellexisse verba Dei, ~~aut certe Adamũ ex se finxisse~~ ut sensus sit, Cur præcepit vobis Deus. i. cur hoc Deus præcepisset. nõ est verisimile quod hoc præcepit. et neq̃q̃ moriemini, imo vivetis felicius. Sed n. Deus, ut. q̃ posterior explicatio magis placet. p°. q̃. q̃ conformior hebræo textui, ubi ad verbũ dicit mulieri, Vere ne dixit Deus, ut. 2°. q̃. credibilius q̃ mulierem sic potuisse respondisse, q̃ priori modo. 3°. q̃. sine priori modo verba diaboli nõ tã dolosa, q̃ blasphemia

9

sunt.

Verse 6. aspectuq; delectabile.) multis forte redibunt ad fastidiū siue bonū, siue malū. nā שְׁקוּץ significat ad fastidiū usq; ut sit ⁊ abhibil: et pterea, qa aliog idē omino reperiretur. Quia tñ multos adhuc hñt, aspectu delectabile, et se. verterunt ad intelligendū; scitū ē, tuerūt et ⁊ hiphil hoc verbū in significatione hñt, ut Hieremi. 23. regnabit Rex, וְהִשְׂכִּיל et sapiens erit.

verse 7. (consumerit) nota, verbum כָּלָה significat coniungere quocūq; modo. nā hoc verbū habet Job 16. cui similis usq; unq; fuit nisi tu. At nō fuit usq; unq;, sed assumpsit unū similem assumptus. et Ezechielis 13. usq; his, q̄ adiunxerūt pulvillos sub omni cubito. at nō fuerūt pulvilli sub cubito, sed suppositi in cōsutis. et certe hoc loco nō uī apparet posse significari aliū sutorē, cū nō ne fuerit adhuc tertia filia, neq; una.

vers. 20. vocauit nomē eius Beniamin.
hoc est, garrulum (ſic R. Iacob
nasal Iunim, q̄a ex diuersis
mulieris garrulitatibꝫ, quas deꝰ
i hac mūdi effudit, deuē
sibi accepta multiplex nouē.
nā בֵּן dicat, et bonū signi-
ficat. uery ſcias ē, dictū
esse בֵּן quasi בִּן .i. mitā.
ut .n. 1, et ✝ mutabilis hīa.
n. 21. tunicas pelliceas .i. tunicas sacerdotales,
(ſic R. Iacob nasal Iunim. uide i pō parte
i scripſi mūs fol. 281. i fine. sicut et
n. 14. de poena serpētis, mulieris, et uiri ubique.
n. 16. sub uiri potestate eris. uox hebrea שׁוּק
uide ē nomē תְּשׁוּקָה, significat ~~desiderium~~
~~et ipsum~~ desiderium. nā ioel. 2. habemus
i illo terribili reuelabūt. et uide plura, per
illo qui cucurrit, dē שׁוּב. hinc significat
et desiderauit, q̄a desiderio ē currere ḡd rē
desideratā. Notādū aūt, quod hꝫ dē

ad uirū hū desideriū hū, nō significat, uirū desiderabilis, sed ōia desideria dei sub uiro hō erūt .i. nō poterit ipsem ullū hū desideriū, nisi cū licētia uiri. unde hieron. uerbū, sub uiri potestate eris. et 70. interpr. ad uirū hū conuersio tua .i. ī ōnibus rebus tuis ad uirū hū recurres, tuq; ei subiecta.

u. 17. חַוָּה ~~qđā existimat hieronymus qđā ſ ſtudiose hieronymus~~

et nō alie ē 70. interpres, legisse חַיָּה nō uerisimile, in ose no. ~~et ideo melius corrigere hui loco. ſcripſerūt ī ē tot nō aut hieronymus similiter~~ sed audiēdi ſ nō erūt. nō hieronymus. ī qſtionibus ī genesim, dicit ī hebreo ēē ~~ſſ~~ he, nō in ose no. hō recte uerti ī ose no, qđ no scīt. nō, ſſ he, signific. aut ſſ pcīs hui .i. ſſ ose hui nōis. addit quod ose ī hebreo nō dī חַיָּה sed חַוָּה et חַיָּה.

n. 22. in alterū. Hieron. ī cast. l. gal. mo-
net, שלישי cū ו, significat alterna-
tē, שלשי sine ו, significat sexa-
quingenquagesimū ānū. at nō esse ſpe-
cies hoc discrimē patet ex 1. reg. 1.
n. 22. ubi dr de samuele, et manebo
ibi .i. ī domo dei ī secula, et ē שלשי
et hoc low ē sine ו, cū in nō possit significare secula.
n. 24. שלשים Hieron. ō nominibus he-
braicis, expedit dubia, uno modo ut
significet scidia multitudinē, et hīc
debet fieri à שלש nomit, et שלשים mul-
tiplicans. altero modo, ut significet,
quasi multi, quia plurimi sub ēgyp-
huiq ordinis, et hīc fiet à ג, et שלשים
Vide ī p. p. fol. 278, et 267.

Cap. 4.

n. 4. respexit dñs ad munera Habel. Hieron.
ī qbusdā, hebraicis dicit, id cognitū ex
igne celesti, qui devorauit sacrificiū
Habel, et nō Cain.

v. 7. nōne si bene feceris, recipies. Argui verba, nōne si bene ~~feceris~~ obtuleris, et nō recte diviseris (.i. meliora tibi, qꝫ Deo dederis) peccasti. sed quiesce (.i. ne timeas ~~[illegible]~~ amittere primogenitura) nā ad te erit conversio eius (Habel) et tu dominaberis illius. Et nr̄ [illegible] litera hebræa sim-pliciter hanc lectionē ferre pōt. At Hieronym. ī qōne. hebraicis exponit, ut nos habemus, et hinc deducit optime liberū arbitriū. ~~[illegible] hoc loco peccatū videri accipiendū p pœna pec-~~

v. 12. vagus, et profugus) verbū hebreū נוד significat moveri, et nutare eo modo, quo ebrij, et tremuli movent. et ideo quidā acci-piunt verbū hoc loco p̄prie dicunt, Caium contraxisse tremorē toto corpore, et hoc esse signū, quod Deus posuit ī Cain. at Hiero-nymus, et alij melius accipiunt metaphorice, et vertunt, vagus, q. n. vagantur huc, et illuc similes ebrijs nūr.

v. 13. maior ē iniq̃tas mea) paganus, et alij recentiores vertūt, maior ē pena mea, q̃ ut ferā portem. At 70. Hieron. et chaldeus ꝯcorditer vertūt, maior est iniq̃tas mea, q̃ ut veniā mihi possit. Et q̃q̃ verba hebrea utrūq̃ sēsū ferre pōt, tamē nō mihi venisse in re abjecta videtur à tota auctoritate.

v. 15. septuplū puniet) nox hebrea שִׁבְעָתַיִם licet formā dualis habeat, hīc nō significat bis septē, sed septies nī; sicut hinc septuagenarius nō significat genarū nō bis, sed septies, et nō aūt bis septies, ut patet ex illo Virgilij 6°. æneid. et septēgemini hurbat tot ostia mihi.

At cur grauius puniet q occiderit Cainū homicidā, q̃ puniatur ipse Cain q occidit fratrē suū innocētē. D. Hieron. ī epī. ad Damasū de nouē q̃stionibus, q. 1. dicit, hic nō agi ē pena occisoris Cain, sed ē pena ipsius Cain, nō. n. ~~licet~~ legi, septuplū puniet, sed septuplū ulciscet. Dē aūt Cain septuplū puniri, ga ī septima generatione pœnitu

est. nō occisus fuit à Lamech, q̄ est
septimus ab Adā. ita Ø solunt Abulensis,
et Hyronimus. Hæc solutio sapit hebraicas
fabulas. et Hieronymus ipse ⁊ suos maiores
posuit, septuplū fuisse, ut ex vers ⁊
⁊ hebraeo, nō ⁊ ⁊. ut futurū Hophal
à radice ⁊ ⁊ ⁊ ac proinde passiuū, nō activū.
Chrisostomus ⁊ hūc locū rectiꝰ docet,
Cainū ⁊ fuisse rem̄ septē fratrū, nō
~~p⁹ occidit fratrē 2⁹ ille cepit cogitare~~
~~p⁹ nō recte dimittit ⁊ sacrificia. 2⁹ occidit~~
~~fratrē. 3⁹ decepit illū dicēs egrediamur~~
~~⁊ agros. 4⁹ ille occidit. 5⁹ ille occidit. 5⁹ ille occidit~~
~~nē occidit. 6⁹ primus fuit ex quo reus~~
~~processit, maledictꝰ, et nō ex hac causa fratres.~~
~~6⁹ delituit ⁊ nūc erit~~
p⁹ peccauit ⁊ sacrificio nō recte diuidēs.
2⁹. occidit fratrē. 3⁹ ille occidere cogitauit.
4⁹ decepit dicēs egrediamur ⁊ agros. 5⁹ occidit. 6⁹ ex quo maledictꝰ es. 7⁹ delituit.
Hæc voluit Deꝰ ut cognitū esset eos cō-
cinere, et nō una culpa mortē finire
deberet. Hēc ergo prohibuit nē occideret,
et occisori cōminatꝰ ⁊ pœnā multiplicā-
uit si reus dicat, mihi talis latroni nimis

cremari ꝓ igne, et sigs illū ingemuerit,
ipse cremabit ab eo. potest et dici,
ut sequenti homilia ide dicemus, dicit
grauius peccari occidere Caini, q̄ ipse
Caiū, q̄a grauius peccat q̄ uidet alte-
rū pōm, et punitū, q̄ q̄ sine exēplo
peccat.

u. 16. ¶ terra נוד hieron. i quest. hebr. dicit
significare profugū. alij ꝫ cōstanter uertūt
⇒ nod, et loū ēt uolut.

ꝓ ide קדמת illū מ ꝑ loco .ת. ipsum
aūt, ת, seruit loco ꝓpositionis ad. nā
uicinū nō dr קדמת sed מ קד, et קדמ,

u. 20. alij pastorē. ¶ hebraū est, קנה
pecoris. dr aūt ꝑ pecoris ille q̄ est
pastor, uel pecuarie .i. pastor, et magister.

u. 21. עוגב nō uī ydrie significat organū.
organū .n. nō tenet nisi dū pulsat.
grauī uertere psaltriū, et citharā. credi-
bile ēt hic poni organū, ut ꝑ nomē
generale instrumēti musici.

v. 22. illud יכה פוטat cōmuniter notē.
sed mihi ut videtur. 1°. qa forma
literæ id regnit. 2°. qa melius dicitur
qd sit actus ofatis, q actus ofen-
3°. qa i scripturis simul dicitur ex
se pastus, simul se cithariedus, q'
tubalcain erit et se ferrarius. 4°.
qa sic uertit chaldæus paraphrastes.
Cur nominet uxorem Lamech et filios ei⁹
inde Augn l. 15. ciuit. c. 17.

v. 24. septuplū ultio dabit et Cain. multi
putant septē, septuplū puniet occisor
Caini, septuagies septies occisor La-
mech. at reperiunt, [illegible] שבעתים
quod significat, puniet Cain, sicut
supra uerbū 15. dictū e, occisor Caini
puniet. nō idē e uerbū. Chrisostomus
ergo recte exponit, Lamech lex et
punitionē propria, ut sit sensus, Cain
quidē debuit septuplū, et proinde occisor
et eius i pœnā subiisset, septuplū; ego
puniam septuagies septies.

v. 26. iste cœpit invocare. graeci & legunt, iste speravit invocare. legerunt pro יחל, יחל et illud חלה deduxerunt à חלל quod significat profanare. nostri aut deducunt à חלל quod in Kal est perijt, in Piel occidit, in Hiphil cœpit. nã & facit occidere cœpit occisionem. Nota & Cyrill. l. 9. in Julian. et Theod. q. 47. in Gen. potasse ipsum Henos illi prohibitæ cœpisse invocari Deum. Hebraei putant hîc cœpisse idola. nã חלל significat & polluere. quasi dicat Moses, hîc pollutus & invocatio Dei. At verus sensus est, quod iste Henos fuerit optimus, et cœperit nouo aliquo modo colere Deum. uel quod renouauerit cultum Dei fere obliteratum à stirpe Cain. nã uerbum חלל nũ significat polluere, nisi forte ordinarie in Piel. hic aut & in Hophal, unde alibi nũ Hiphil ordinate significat incipere.

Cap. 5.

u. 1. ספר liber, siue narratio, siue numerus. nō ספר significat numerare, scribere, narrare, recensere. inde et ספיר significat literā, q^a et liberos hebraei numerāt. Vide q^stiones nras et hispanibus.

u. 29. ~~ipse~~ Caleb nos ab operibus manuū nrōrū. ~~filij dei filios hominū~~ Vide 2^m 2^æ fol. 782. chrisost. et hieron. q^a legerat, requieuit fecisset, putat hic pdicū dieī, q^o et mortē cessauerit op^a hominū. Rabini q^a legūt, consolabit, dicūt hoc tm missse rōne arādi, et uineā, et eo modo consolatū esse hoīes.

Cap. 6.

u. 2. Videns filij dei filias hoīū. Vide supra nra q 2^æ 2^æ fol. 782.

u. 3. nō ~~permanebit~~. Symmachus uertit, nō erit q magna corporis robustus, spūs. nō בשר significat magna. et בשרה syriace significat corpus. Hieron. q^st. hebra. legit nō iudicabit, siue nō discepturbit. et unde sōs

usq; punia eos hic, ne ꝛ aeterne
punir dicatur. meo iudicio textus he-
breꝰ ꝛ corruptus mire hebraizz, et
ꝛ יזן pro יזל nō grece ver-
terut, nō ignorabit. ut ꝛ Hieron. ꝛ
vulgata editione. et sensus ē, ut expo-
nit chrisost. nō ignorabit dñs mey
i. mis mea, que huic rego, et ordino,
ego dñs, sed ꝑdā illos. qa ibi ad
fauli carnales.

Et erūt dies ex 120. vide questio
nes meas ꝑ expositas.

Gigantes. Rabini dicut uocari gigantes
נפילים qa ꝑ eos ceciderint. aut
qa eodē fuerit hoies ꝑ timore.

v. 6. עוהר grece, ꝑ metuens, colligit, unde
legisse עיר.

Pactū meū. שיתי ā נוח i. sue-
cidit, quod pactū firmet occisione animā,
Genes. 8. Noah et eos firmabat federa pacis.
et ꝛ scripturā dr, hic ē sagenis pacti,
quod misit ad nos deus.

v. 2. septena] Lyra, et alij dicut, xō 14: sed septē hīc ex singulis generibus mundis accipiū, nimiū sex ī progressione, et unū ad sacrificiū. si. n. 14. starent, nimis multū loci occuparet. At cū septenarius septissime repetat, stasse hinc. i. femina, masculū, et femina, melius & dicet stasse quaternarium. neq; rō ī oppositū obstitit, nō accipiū munda ad sacrificiū pauciora sunt, nimiū ex immundis soli boues, oues, et caprę: ex auibus columbę, turtures, et passeres, ut ex Leuitico patet.

v. 11. Anno sexcentesimo uitę Noe mense 2°. die 17. ~~Iudei~~ Abulensis multo melius 2m esse Octobre. iudicat. n. ~~ꝑ mensē fuisse septembre~~ putat mundū creatū sole initio libre existente, et proinde ꝑm mensē ee septembre, siue Octobre. nā sol ē ī libra partim in septembri, partim ī Octobri. cui sententię ut alię dec et s. Hieron. ī ꝑm cap. Ezechielis.

Ambro. l. 1 Noe, w vera cap. 14.
dicit primū mēse ee Martiū, 2m̄
Aprile, et 1 hoc leg hic scripturā.
idē scribit dominicā mī, 7 scribit,
mūdū creatū esse cōstitutū ī p.o
arietis. Mercator initio chronologiæ
docet mūdū creatū esse cōstitutū
initio Veris, et proinde secundū mēse
esse Augustū ~~et probat ex eo quod~~
~~mēse~~ mū At veris? scribit 7 Caietanus,
mēse 2m̄ dicit 7 relationē ad ānos vitæ
Noe, vt ad ānos cōmunē, vt sēper sit,
cū Noe ageret ānū 600.m̄ et illius
anni 2m̄ mēse, et illius mēsis diē 17m̄
hic venit diluvium.

Rupti sunt fontes abyssi.) Olearius
putat, re vera calē fractū ee, vel
certe puros dilatasse, vt descenderet aquæ
illæ, q̄ sunt calor sunt. At fabula
imaginatio ē. ~~nō aquæ, q̄ sunt calor sunt,~~
~~sī vera aquæ sunt, nō sunt dulces, sed vanis 7~~
~~insuper subtilissimæ mīs~~ Idem
Vide

17

nũ scripturæ posthim ubi hæc metaphora,
ut uocet cælũ clausũ, qũ nõ pluit, aperire
qũ pluit, qa nimiũ ĩ aere, q ĩ scripturæ
uocat cælũ, generãtur pluuiæ, et ideo qũ
nõ pluit, ñr cælũ clausũ, &c.
Rupertus existimat, aquas q̃ supra mundi
totũ terrã cooperiebãt, et deinde ipsum Dei
congregante ad ĩ unũ locũ, nũc itaq; ipsum
Dei redijsse, et apparuisse terrã. quã sententiã
posse exoptiat Burgensis ĩ l. 1. cap.
genesis, ubi dicit aquã ee multo minore
terrã, et fuisse unũ globũ ꝑ se, et quasi
habent cælũ diuersũ à cælo terræ,
et proinde ĩ medio mundi aquã ee alti-
ore duobus altissimis mundibus. Falsa
imaginatio ẽ. nã uidemus aquã descendere
ad cælũ terræ. et ĩ duo mundi ee ĩsulas.
et plures eos, q̃ nauigat, ubi discesserint
ad 30. milliaria nec uidet littus, nec
uidet aliũ, q̃ sit ĩ littore, quod nõ fieret, si
ascenderet. Alij dicunt, causã fuisse
diluuij scintillationẽ stellarũ humidarũ. sed ista
scintillatio nõ ĩ tanta mõde generaret diluuiũ,
sed solũ ĩ ea parte mundi, quã respicit.
Vera sententia est, diluuiũ fuisse supernaturale.

deus .n. usus quidem est naturalibus causis .i.
solita eruptione, et pluuijs, et supranatu-
raliter eas adiunxit
De Cataractis nota, uerbum latinum signifi-
cat ipsum descensum aquae ex loco edito
cum impetu, et fragore; et simul ipsum locum
praeruptum, unde aqua praecipitat deorsum. uox
.n. graeca est, et deducta ~~uel à καταῤῥη-~~
~~γνυμι~~ à uerbo καταῤῥάσσω.
uox hebrea אֲרֻבּוֹת significat fenestras,
ab אָרַב est insidiari. inde fit אֲרֻבָּה
fenestra, quod inde prospiciat, qui insidiatur,
et praecipue quidem cancellos habet. quia
ergo hic agit non de quauis fenestra,
sed de fenestra, quae cogitatur in coelo summo
in tecto huius mundi, unde patet ingens praecipi-
tium, propriissime uertetur graeci, et
latini cataractas.
u. 13. in articulo diei illius .i. praecise in hoc die.
hebreus habet בְּעֶצֶם in corpore, quod addit
ad exprimendum rem certam. in corpore huius diei
significat in hoc ipso die uere, et praecise-

v. 29. et remisit solus Noe. Hinc apparet nō remisisse unū Mathusalē, ut ex gręcis codicibꝫ colligit. neq; Ogen ut fabulantur hebręi. quęrit aūt, quō nō perierit Henoch. Caiet. dicit, Henoch fuisse ī paradiso terrestri, paradisū aūt fuisse ī media aēris. quo aquæ nō peruenerunt. et ꝑ hoc dicit, solū eos modo coopertos fuisse, qui sunt sub hoc aēre, ubi sunt nubes. alios aūt nō fuisse coopertos: scripturā aūt ideo dixisse coopertos omnes montes, q sunt sub ōni cœlo, nimiꝫ arcto, ut excluderet eos, q montes eius sunt supra totū cœlū aereū, ubi gignūt nubes. Erronea ut hæc opī. et ꝓximis expōsitę ex cōtra Augt. q. 10. ī genesin, ubi dicit, et supra montes olympū ascēdisse aquas diluuii, quis ī montibꝰ eiꝰ modi nūq; sint nubes, aut uti, aut ꝓnia naturaliter. deinde scripturā dicꝫ coopertos omnes montes altos? sub ōni cœlo, nō potuerūt dumꝫ dicere, nihil remansisse omnino ab aquis. nā sub ōni cœlo, significat, ī quālibet mūdi ꝑte. demiꝫ cap. sequēti dicit nisi decimo octauo mensis

capille apparet cum nimia multitudine, gen. de Henoch aut fabula & ignorantia aut Aug. l. 2. de civitate dei cap. 23.

Obtinuerunt aquæ terram cubitis quindecim v. 24.
diebus. & montes tecti, roborantur aut,
ede quit Aug. q. 11. & genesim, a
creatione mundi his qui nescit, a cre-
atione solis fuit 40. diebus, et postea mu-
tavit & cibi abstinentia illis qui nu-
tribus. hoc 2m & plurimis, maxi-
me sua vulgata editione

Cap. 8.

v. 2. clausi sunt fontes abyssi, et cataractæ cœli.
si ad quit nisi fuit 40. diebus, et nec
tunc diminuta fuisse est, nec postea creavit,
quod nec de clausis fontibus, et cataractis
post 150. dies. Refert Aug. q. 12.
& gen. hoc dicit de recapitulatione. Alii
dicunt pluisse 40. diebus continuos, et
deinde non continuo, sed subinde. Vel pluisse
40. diebus usq ad arcæ clausuram.

v. 3. reuersa sut undo, et redundo. / Qui sciat
diluuio prodisse ex mari, dicit, aquas
t cessasse redisse ad mare. At
hoc dici nō pōt, qa hīc undo, et re-
dundo significaret idē, nimirū undo ad
mare, at ꝯ hoc redundo ad suū locū:
at undo, et redundo ꝓprie hebraica
significant ire huc, et illuc, sicut ꝓpa-
rō t cerno. Caiet! unū significa-
ri fluxū fluuiorū, qui ex mari uenient
et ad mare redeant, q fuerat ꝓpriū
hebr diluuij ex nimia copia aquarū,
et cessāte diluuio iterū cepit. A hoc
et dici nō pōt, nā hoc fluxus ille
fluuiorū nō potuit reuocari nisi dilu-
uio penitus defluente, nec aūt nix cepit
deficere, cū ista dur. Veritas ergo
ē, quod ꝓ hoc uerbo significet agita-
ri aquas, q à uento à deo excitato
ꝓcellebat huc, et illuc donec sicarent.
v. 4. sup montes armeniæ. / Lyra hinc dedu-
cit, arcā transisse t aquas paulo minus,

q̄ 15. cubitis. sed nō pōt hoc stare,
nā montes Armeniæ nō sunt denis cubitis.
ergo cum illos aqua ascendit magis, q̄ quin
decim cubitis.
Quod aut Ararat sit Armeniæ docet
Hieron. ex Philone Ī locis hebraicis.
docet ēt Iosephus l. 1. antiquitā c. 5.
ex Beroso, et alijs. Chaldeq montē cum
montes Cardū. porro Cardeos, seu Gordeos
montes Ī Armenia ēt ex Quinto Curtio, et
Ptolemæo patet.

u. 7. egrediebat, et nō revertebat. Sedulius
comm. l. 2. Ī locū c. 13. putat ex hoc loco
colligi, corruptū ēt hebrgm textū, q̄n gde
70. Hieronymus, et Iosephus l. 1. antiq. c. 3.
et multi patres legunt, nō revertebat, cū Ī
hebrgo codex habeat, revertebat. sed
quia nō contradicit hebrgus textus greco.
nā n. dicit, revertebat, sed egrediebat egre
diēdo, et redeūdo donec siccarētur aquæ:
q̄bus verbis nō significat, quod redierit in
arcā (ut Comm putat) sed quod volitaverit
prope arcā eūdo, et redeūdo. Et quod re

uera (carum) nō abierit prorsus, et quod
redierit, nō gdō ~~intra~~ intra arcā, sed prope, uel
supra arcā, ita ut à Noe uideret, patet ex
dictis. 1º qa adhuc tota terra erat
cooperta aquis, ut ipse dicit, et sicut colūba
nō inuenit ubi requiesceret, ita nec corui
remisit. 2º qa si corui nō redijsset,
Noe sustinuisset, finitū ee diluuiū, et nō
misisset colūbā, nisi prius ipse respexis-
set. nō hoc erat signū cessationis di-
luuij, si amis missa nō rediret. ~~qa ergo~~ non
~~uidebat~~ cū colūba emissa bis rediret, intelligebat
~~intelligebat~~ ~~corui~~ ~~nō~~ ~~aduc~~ ~~prorsus~~ ~~ee~~, intel-
~~ligebat~~ diluuiū nō cessasse, et idcō ~~misit~~
cū tertio, et cū nō rediret intellexit, fi-
nitū diluuiū.

v. 14. Et is. anno sexcentesimo 1º mense 1º 1ª die mensis si-
cca sūt aquæ. mense 2º. die 27.ª mensis
si cca sūt aquæ. qm ista cohæret. Cajet.
existimat illud, mense 2º., referri ad ānos
cōmunē, ita ut sit sensus, ānō sexcentesimo 1º
mense 1º. die 1ª mitta Noe, q dies fuit 27.ª
mensis Aprilis, q ē 2.ª in ordine mensiū.
Melius dicerēt, omnia referri ad mitta Noe,

et sesta [illegible], Anno 601. mense Nov. p.
die illig ām siccata sūt aquæ, ut
sic ut ōmoda habitatōe ꝓberet terra
ab hac habitata, et humida hominibus. at
mense 2o illig ām [illegible] die
27. ꝑfecte siccate sūt aquæ, et ideo
die sequēte inhabitata sūt tōa et area
egressus ē. Hā [illegible] hebrea, יָבֵשׁ,
et יָבָשׁ differūt aliquo mō, et minus
hic siccitatis significat יָבָשׁ q יָבֵשׁ
unde Hieronymus uertit p. imminuta sūt
aquæ, et deinde siccata ē terra. ꝑbet
hinc habemus tōe anni ām Noe fuisse
Tarea. nō ītrauit ām 600. mense
2o die 17. et mānit usq ad ām
601. mēse 2m die 27. et die 28. exijt.
addūtur aūt
undecim dies, ut cōpleatur annus solaris,
qui ōtinet dies trecētos Tām sexāg.

Cap. 9.

v. 3. sicut herbā virentē dedi tibi. Sz
ab diluuio usq; ptemptū hoīes carne.
vide T pa. 3. fol. 270.

v. 4. carnē cū sāguine nō comedetis) Chrisostom
et alij exponūt de quocūq; sāguine, unde et
suffocatū hic phibitū uidet. melius alij
uidet hic phiberi esū carniū mundaz, et
immundaz. nō habetis hīc, carnē in āia
sua, in sāguine, ipsius nō comedetis. carnē
in āia comedet, et comedet carnē, T
qua ē anima, et sāguis. ~~et ge hoc~~
~~phibebat T odiū homicidiū, subditur~~
v. 5. sāguinē uestrū, animaz ūstz, uestras requirā
de manu bestiaz. i. pcipiā occidi animalia
q̄ hoīē nō cauerint, ut postea factū est
exo. 22. et ideirco uolo ut uos
mihi sitis ergā bestias, ut eas nō come-
datis adhuc mundas.

v. 12. arcū meū posui in nube) Ambro. l. de
Noe, et arca c. 27. ad pmulg hoc sacramēt
T arcu corporeo, sed T inuisibili dei pro-
uidētia, que septē mundi, q̄ fecit.

h duob. si numerale
signū ē, q̄ ēt ab
diluuio fuit hoc
signū. si ad celebri-
tē, sat erat semel
ostēdisse arcū

glossa ordinaria dicit, de diluvio nunq̃ plouisse,
nec unq̃ ultra fiet. ac isti duo errores sunt
D. Tho. quodlib. 3. art. 30. Henricus quodl. 1. q. ult.
et Caiet. Tertium locum dicunt, fiendo esse si-
gnum naturale diluvij nō futuri, ~~sed~~ pro
illo tempore, quo fiebant eadē dispositiones nu-
bium, et aeris. nā nō potest fieri iris, nisi qñ
sol aliquo modo lucet super aqueos, ex
quo colligimus nō esse multos imbres, et
proinde nō posse fieri magnū diluvium.
~~nunq̃ quia futuri diluvij signum naturale est dicunt nō~~
~~repellitur hoc fundo~~ Tyrannos, et abolitos,
ipsam respicientes arcum. qa. nō fit in singulis ge-
~~qa iris hoc modo signum esset nō notum~~
nerationibus, signum est, nunq̃ fore diluvium.
~~diluvij naturale est, nō aut nō notum tallo~~
At contra, nō solū nunq̃ visum certi nō fore diluvium.
~~modo~~ nō ethnicis hodie apparuerat arcus, quid ego scio, an post
Tyrannos, et abolitos, et alij noluit esse signum
ad placitum, et nullo modo naturale. sed isti
nō reddunt causam, cur potius in arcu, q̃ in alio signo ponat
~~nō media fundia et extra, nisi quod sit~~
et cur nubes renouentur. Mihi ergo nō signum est
ad placitum, nō fundatum in assimilatione naturali.
quod sit ad placitum, patet, nō significat, nunq̃
aliquis fore diluvium, hoc autem iris nō potest na-
turaliter significare, ~~deinde iris fore~~ nō est
de diluvio apparuit iris, et nō postea sequuntur
de diluvio. quod autem sit fundatum in assimi-

† deus dicit nō sit futurum diluvium? dicet, qa deus promisit se in singulis generationibus renouaturum arcum. At hoc est certum ex promissione, nō ex signo istius. Ergo

21

tale naturali, probat, nō ponimus ideo duo
signa diluvij ad finem posuit in pride, qa
illis apparet tempus nubibus, et pluviosus; et
hic maxime locus potuisset meliorem di-
luvium. deinde ideo posuit in iride signum
nisi finem diluvij, qa ex nubibus naturaliter signi-
ficat ad fore magnas pluvias, saltē naturā-
liter, et p illo tempus. demiq; Augn, ut
Augn. dicit in exp. 2ᵃ apocalyp.) ~~dicit~~
~~iridem duo~~ ex quo constat ex vapore aqueo,
et lucē solis, et duos ponit colores in iride
apparere, cæruleum, scilicet aqueum; et rubeum,
scilicet igneum. videtur n. duo p iride signi
ficari duo diluvia generalia, unū p
aquā, alterū p ignē futurū. quia ergo
nūc certū scimus diluvium p aquā futū
esse, nō certū illū videmus, admo-
nemur, solū expectemi duo diluvia
p ignē.

v. 20. uerba primi (sui) nox hebrea נֹחַ significat requiem à radice
נוּחַ requiescere. inde
20. uerba ἀνάπαυσον requiescere. nō ideo
pri reflexit ad rē nō ad uerba. nec

.n. hebrei uerba appellat postim mandatum, uel meditatū, qa pueros illos ista tractare et colere.

u.23. maledictus chanaan. Cur maledicit filio pro patre? chrisost. i hūc locū dicit, qa cum benedixerat sem, cham, et japhet, nō putauit decere, ut ipse eū maledicere, cui cum benedixerat. ideo i filio eū punit. Aug. q.17. i gen. dicit ideo maledicit chanaā qa futurum erat, ut terra chanaā duceret i possessionē filij israel. Caiet! male chanaā odisse patrem cū uerba patris.

Cap. 10.

qrit p.: cur nō nominētur filij noe nisi pō dimidiū. R. scto. dicit, noe fuisse castratū à cham. negat. Vera rō ē, qa Augustini l. 16. ciuit. cap. 3. ubi dicit, quod solū nominentur singulares uiri, qui dederunt nōia regionibus: et qa tales nō fuerunt, nisi isti, ecc. 2.° qrit cur filios à japhet alij dicunt, qa erat maximus natu; alij, qa minimus natu. utrq ē falsū, ut ipse dicet. causa ergo ē, qa japhet occupauit plurimā

loca, nimirum totam septentrionalem, et occidentalem,
et partem mediam: idest totam Europam, et magnam Asiae partem:
~~Cham meridiem, seu orientem.~~
Cham Africam, et partem Asiae: Sem partem reliquam Asiae.

~~Filij Japhet.~~ ~~Gomer. Josephus, et Hierony. galatas. Judaei~~
Aliqua ratio est, qua Moses reddit quare narrat gene-
~~aliq cymbros.~~
rationem Sem, secundario Cham, cum ea multo prius pertineret
~~Magog. Josephus, et Hierony. Scythas.~~
ad filios Israelis quam ipsius Japhet. cuius signum est,
~~Madai.~~
quod magis minute narrat de Sem, et Cham, quam de Japhet.

n. 3. Tharsis à Josepho l. 1. antiquitatum putatur Ciliciam
et Tarsum urbem. hebraei putant esse carthagi-
nem. quam sententiam sequitur vulgata editio Ezechiel.
27. Hierony. in ep. 133. ad Marcellam
docet esse nomen aequivocum, et primo significare
lapidem pretiosum, ~~ut patet exodo 28.~~ nimirum
hiacinthum. deinde esse mare ob coloris similitu-
dinem. quo putat accipi Jonae primo cum dicitur Jonas
descendisse in Joppen, ut fugeret in Tharsis.
denique esse Indiae regionem maritimam, ubi sit
aurum, et ligna odorata ~~et~~
~~sit ophir, ut patet ex lib. 2. paralip. c. 20.~~
~~et 20. Arias Montanus putat Ophir esse~~
~~Americam,~~ Ex his certum est, tharsis verbum si-
gnificare lapidem pretiosum, ut patet exo. 28. et alibi.
2°. certum est significare Indiae regionem, aut
insulam auri feracem, ut patet ex 2. paralip.

cap. 20. et sic puto accipi hoc loco gen. 10.
certũ ẽ tertio esse Tharsis ~~ligatũ~~ non
mediterraneũ adiacẽtẽ, sive ipsa sit Tarsus
sive Carthago. id patet ex ipsa ꝓ.
nã ionas ex ioppe navigabat i Tharsis.
nõ pot aũt ex ioppe navigari in iudã,
nisi usq; ad mare gaditanũ. creditũ
ẽ aũt Tharsis ẽ carthaginẽ, q Tarsũ
Ciliciæ, ~~ut~~ ga 70. et hieronymus sepe
uertũt carthaginẽ. quod aũt Tharsis
significet ipsũ mare, nõ puto ꝓbari posse
ex scriptura.
Chittim. iosephus uult esse Cyprũ. alij
dicũt cretã. Ego puto significet italiã,
ut hebræi passim docẽt, et hieron. i 2ũ
cap. hieremiæ. et patet ex cap. 24. num.
uenient i nauibus de italia (chittim) et
ꝓteribunt assyrios, uastabuntq; hebræos, et ad extre-
mũ ipsi quoq; peribũt. hæc ꝓphetia osten-
ditur ꝑ romanos à nullo unq; interpretẽ, à pa-
raphraste chaldæo, et nõ ẽnibus ꝑ expositi-
oribus. nulli n. aũt, q ꝓterq; uastauerint
hebræos nisi romani. sed obijciũt Cajet.
et dionysius ꝓ cõi bono, ~~et~~ i ꝓ. Gen. lib.

cap. 1. haberi, Alexandrū magnū ex terra
Cethim uenisse contra Darium. Vnde colligunt Chi-
tim significare Macedonā. sed nō ita est,
nā i graeco 1. machab. 1. est ΧΕΤΙΙΜ,
hic aūt, et num. 24. est ΚΙΤΙΜ. Porro
Alexr nō uastauit hebreos.

u. 5. Emila. Iosephus, et Hieron. dicūt esse Arabiā.
At gen. 2. dr gōges circuire ōnē ter-
rā Emila. g° Emila nō Arabia, sed iudea
est.

ארבי, et ערבי Hieron. i q̄stionibꝫ hebraicis,
dicit ארבי esse sabā, ערבי esse arā-
biā. g° ps. 71. legimus, reges arabū, et sa-
ba, nā i hebraeo hic מלכי ערב וסבא
Multi alij dicūt, esse duos sabas, unā in
Arabia, q̄ scribit ס, alterā i Aethiopia,
q̄ scribit ש constat .n. re uera esse
has duas sabas. Vnde i ps. 71. multi fuissent
uerbi, reges utriusq; sabe.

u. 7. uenator cōtra dnō / conteruit ōnes, hic uerum
esse subiectū hōies uidetur. contra dnō, alij
exponūt i contrariū dnī, unde Aug. legit contra

contra dominum l. 16. civit. c. 3. alij volunt
ante coram dño, esse hebraismum, quasi diceret
erant robustissimi domini, q̃ sub eodo erat.

u. 9. inde egressus est assur) nota ex Aug. ibid.
Hieronym assur ex Nino, et fuisse de filijs
illius (Assur, qui fuit filius ipsius Sem
Sem) aut fuerit populus ipse: sed dicit egressum
de regno babylonie, q̃a filij Sem tenuerunt
regnum Hebreor, et inde Nini regnor coepit
monarchia assyrior.

u. 10. civitas magna) Diodorus l. 2. c. 1.
scribit, Niniue
habuisse in ambitu stadia 480. i. milliaria
60. et muros altitudine fuisse pedum
100, latitudine vero totum, ut tres currus
simul iuncti q̃ eo ferrentur possent: in cu-
ius fuisse turres altissimas mille cubitos.

u. 18. filij Japhet maioris. Vide q̃stiones mas de
Hebreis.

u. 20. Arphaxad genuit Sale. deest Cainan.
vide in q̃stionibus nris. forte fuit
omissus a Mose, q̃a nō fuit ex viris illis,
q̃ dederunt nom. gentibus.

Cap. 11.

v. 28. in hur chaldeor). hieron. ꝛ q̃d. hebra-
eus leg fabulã hebreus, q̃ ꝫ ther ꝛ-
telligend ignẽ. ẽ ioseph⁹ dicit ẽ
urbẽ. et dõ uerberãt xerxes regiam:
et nõa uerbis hẽ ꝛ ther.

v. 29. patris melchor, et patris g̃ balthe. g̃esa
ẽ sarã docet hieron. et ioseph⁹.

v. 30. sterilis / non sterilẽ dici quasi eradicatã a
uerbo ערר eradicauit. q̃a filij ẽ radix
patris, ede ysai. 11. radix iesse, q̃ exor-
get regem gentes. apoc. 5. radix dauid
de quã filij radix patris, et quatenus
radix ꝓduxit ramos, sed quatenus ab
arbore ꝓducit, et extendit, et cũ arbore
constabat. filij .n. à patre ꝓducũtur, et
nostro patre memoriã eij et nomẽ, et quasi
uitã sustentat.

Cap. 13.

v. 9. si in sinistrã ego ad dextrã. hinc
nata ẽ assumendo, et notat hugo l. 16.
cimit. ut minor diuidat, minor eligat.

a. 16. יוֹכֵל est futurū hal. sed nō de
יוֹכִיל nec dēriuat a verbo יָכַל:
nec de יוּכַל nec dēriuat a verbo
כָּלָה

u. 18. יְהֵי fuit significat tabernaculū
dīgit, et tabernaculū remouit. sicut
יְרֵא creauit, et destruxit. nō hieron.
supra uertit, habitauit, et grece εσκη-
νωσε: hic aūt hieron. uertit, mansit
Abrahā tabernaculū; et grece απεσκη-
νωσε. et sedēte nō pōt quadrare,
uerbū tabernaculū, et abijt.

u. ult.° t cōualle Mābre, t Hebrō. Nota,
locū istū, ī qua sedē fixit Abrahā,
alle locū tribus nominibus fuisse uocatū.
p° dicebat querentū, seu cōualliū Mā-
bre. 2°. cariatarbe. 3°. Hebron.
primū nomē habuit à quercu ubi

cuius dominus erat Mambre. scribit
Hieron. & locus hebronis, distans huic
loco à Hierusalem 22. milibus passuum
meridiem versus: et usq; ad hodiernum
diem monstrant quercum Abrahæ, seu
Mambre. Cur autem dicat Cariath
Arbe, disputat S. Hieron. ibidem, di-
cit, significare urbem 4or quæ ibi
sepulti sunt 4or virum viri, Adæ,
Abrahæ, Isaac, et Iacob: et quòd
mihi probabilius videtur ex Hebræis
de Adæ, probat Hieronymus ex illo
Iosue 14. quòd de Hebron, olim Cariath
Arbe, Adæ
maximus ibi situs S. ideo dicunt
Iudæi & hebraicæ rabbæ, ubi et
adhuc, dicunt urbem 4or quæ fuit 4or
hominum, Mambre, Esau, Anac, et Abrahæ
ita quæ sub ibi sepultæ 4or feminæ
Eva, Sara, Rebecca, et Lia: et quæ
inter Abrahæ progressus occidit 4or reges

Hæc scripsi mihi nō placent. 1° ga
patres per ossa Adami reputa
ri modo Cabiros, et ab eis cabiros
eō modo appellatos, ita ut signi
2i Ade et omne Illius sepulture
3i Ade religiosi, ut eā exaltaret.
ita Cypri. et serm. de resurre
ctione, Epiphanius haeresi 40. q
et Tatiani, Hieron. in ep. ad
Marcellā, ut admisceri Berithee, et
Augt serm. 71. de tempore ipse.
2° ga illud, Ade maximum, nō
post se nomē habere, nō habeat
ni, demonstrationē, דְּמוּת 3°
ga ossa Ade portare, nec domi
nō huius urbis fuisse unus homini,
ut patres Enac, ut de iosue 15.
Cariathbocr, i. patris Enac.
et 4° ga libera hebraica iosue 14.
hic ipse fuit, quem nimis Arbe
fuisse viru maximū inter Enac.

Cur aut dicta sit Hebrō posten Hie-
rony. T locis, dicit cuīa ēt, ḡa fil
uerbat filij Caleb, cui ea ciuitas
à posse data fuit, ut dr 1. paral. 2.
ex qua dedigimus T hoc loco gen. 13.
nō à Mose posita ēt, nomē Hebrō,
sed addita posten ab Esdra, ḡ li-
bros sacros recognouit, et T nouā edi-
tionē redegit.

Cap. 14.

n. 1. et fortia dispor illo. ~~Hieronymi legi uerbia nō~~
~~et ad literā nō~~ 2. Hieronymi, ḡ uertit,
et fortia ē T dispor illo, ut duo sa-
cerdotia. hoc nō pōt cōsistere ad li-
teram, nō T hebraeo ē, ipse enim
dies est T regnauimus femininū, ḡ obscure
dicit, et fuit T dicby regis Amraphel.
Hieronymus in seipso uerbi uertit.
~~et~~ 2? ē Caiet. ḡ uertit, Et fuit.
T dicby regis Amraphel, regis Arioch, &c
sed obscura, nō quod legunt, fecerunt bellū,
nō hēt nominatiuū, à quo regatur. 3?
uertit ē 70. et chaldaei, qui Pagninus,

et achaz, q̃ in reddit, et fuit ō diebus
Amraphel regis semnaar, Arioch rege
pōti, et bellū fecerūt. sed contra
nō hīc nō erat 4or reges, sed nec
q̃ bellū fecerūt, nec contra ipsa
asseritur. Ppō rex Amraphel nō
iuit ipse ī persona, sed misit nō alī-
quos auxilia exterīs regibꝫ. et sic
intrāq̃ uera est, quod licet fuerint
trēs reges hīc, q̃ iuerūt, nimirū in
persona, ut hic dr, et quod fuerint
4or & iuerūt, nimirū ī suis exercitibꝫ,
ut ipse habet. et quod hoc sit uerū,
ꝑbat, nā ille rex Amraphel erat
numerus potentis? et fuit unꝰ strēuꝰ
dnus. nā erat rex semnaar .i. rex assy-
riꝫ, rex aūt Assyriꝫ tēpore Abrahe
erat Zamri Ninive filiꝰ Nini, unde
ꝑdi, ut ex Eusebio, adiꝫq̃ chronicis liquet.
et patet & ex hac descriptione, fuit
ī diebꝫ Amraphel regis semnaar. de-
nominat .a. hoc tēpus à regno Amraphel,
tāq̃ à re notiꝫ? et celeberrima.

si autem iste Amraphel est monarcha assyriorum,
sine dubio non per se profectus est ad bellum,
sed per aliquem ex suis ducibus. quod patet ex
duobus, 1° quia si ipse iuisset, ipse fuisset
caput aliorum, at caput huius belli erat Cho-
dorlaomer, ut infra patet. 2° quia non est ullo
modo verisimile ipsi monarchae totius Asiae
ausos resistere, imo et in acie dimicare cum
eo quinque regulos quinque oppidorum dominos.

porro qui fuerint ~~aliqui reg~~ rex ponti, et rex gentium,
non est certum. aliqui putant, tam Elasar,
quod Hierony. vertit Ponti, quam Goyim, quod ver-
tit gentium, esse nomina provinciarum vel
urbium terrae palestinae vicinarum. alij
per pontum intelligunt veram Ponti provinciam,
per regem gentium, intelligunt regem, qui multis pro-
vinciis variis nationes regebat.

v. 3. ad vallem sylvestrem. Hierony. qui sic vertit,
legit שדים à שדד quod est destruere,
quasi diceret, in vallem desertam, desolatam, des-
tructam. non quod talis esset cum hoc bellum
factum est, sed quod talis esset ~~tempore~~ quo a Mose
haec scripta sunt. graeci verterunt, in valle
salis, scilicet ad locum destructum respicientes.

Chaldæus vertit, & valles aspersæ, sive
aspersæ à שׁדה quod est aquam agere seu deducere
glebas, vel à שׁדד agere. Alij nomen proprium
loci esse volunt שׁדים quod ut Caiet! qui sic
~~volunt probabile quod~~
exponit, & vallem siddim, ipsa siddim est mare
salis, ita ut siddim sit nomen illius maris, à
quo denominatur terra vicina. ubi rursus notan-
dum est, magnam esse questionem de mari illo, quod no-
catur mare mortuum, ga nihil & vomuit: et mare salis,
ga & salsissimum; et lacus asphaltis, ga inde ervit
bitumen; et mare orientale, ga versus ad orientem respectu
Hierusalem, et mare solitudinis, ga & proximum arena
desertæ. Quia autem & à Jesu hoc mare
ad evertionem Sodomæ, et Gomorræ. Josephus l. 1.
Antiquit, et Paulus Orosij l. 1. historiæ, et alij dicunt
falsum esse miraculo ga Deus everterit Sodomam, et Go-
morram. et hoc ut scripturæ hoc loco videatur: &
Cornelij Tacitus l. ult.o alijq gentiles, ut Solinus, Pli-
nij, et alij volunt esse factum, qđ accidit Caiet!
et sane argumenta sunt optima & hæc particulæ de Jordane,
et alia 4or flumina & hoc mare exonerantur.
si autem ab eversa Pentapoli non erat hoc mare

q̄ d' ibi flumina fiebat. Petrus suisb-
rā Iterij cap. 19. ubi describit eversiōē
pētapolcos, ait meminit nouē aquis eversā,
sed solā dicit, terrā illā excussā igne,
et sulphure. adde quod terra excussa
adhuc extabat distincta ab illa maris, illi
tamē uicina, et talis ē, ut ē corne-
lij tacitus fateat, eā subitāe celesti
percussā. nā nihil ibi ē Pter cineres,
et arbores q̄dē aliquæ nascūtur, et fructus
producunt, q̄ tū q̄ manu cūr, si tāgas,
mox redolentur ē cineres. cui rei me-
minit Iohānes ē Potentissā, et d. Aug.
l. 21. ciuit. c. 5. cum ergo terra illa
pressa à deo adhuc existat, et nō sit coo-
pta aq̄, affirmat mare nullā ē
ara fuisse. sed q̄ dicemus adhuc
loā sulphurea, ubi legimus, ipsa nūc ēt
mare salis. Cajet. dicit, Pter legi,
ipse, nimis siccum, ē mare salis. nō audem
ita exponere. nā 70. Hieron. et Chald.
diuersiter referunt ad nulle, ac uerbū, ipsa
nullis ē mare salis. dico ipse totam
illā planitiē, cui pars maior est cooper-
aq̄, pars discooperta, denominari à mari,

sed ãm conversione ꝑdicabili mutat illud fuisse
lacũ aquæ dulcis, et ipsa tota regio ni-
debat ꝑradisũ; et fuit ĩ conversione ꝑdi-
cabili et terrã exustã, et aquã et ar-
ruptã, et saltis? effectã, et ꝑstibente, et
ab ea tota hũc denominari mare salis.
sitq; illa nullis nãe vt, et dr mare salis,
nõ quod sit aq̃ cocta, sed quod sit pars
illius planitiei, qua pro maiori parte ꝯ
aq̃ cocta, et q̃ conuertit ĩ aquositatẽ
cũ ipso mari mortuo.

u. 5.

דִּימִים gigantũ vertunt 70. et chald.
Hieron. reliqui ipsũ nomẽ tãq̃ proprium loci.
illud aũt דִּמִּים 70. et vulgata editio
legerũt דִּמִּים cũ cil. Hieron. ĩ quæstion.
hebraicis, rep[illegible]dit hãc lectionẽ. sed forte
ipse postea retractauit, ~~cũ ĩ loc~~ si est
auctor nãe editionis.

Abrahã hebræo. græci, et cũ cil Augst. u. 13.
et Hieron. ĩ qstionib hebraicis ĩ genesim,
nõ legũt Abrahã hebræũ, sed Abrahã trãsi-
torẽ, seu trãsfluuialẽ ab עָבַר q.

minis relicta domo sua, q erat ultra
Euphratē ipse ꝺ cohnatē venerit.
Ar ide hieron. uerbū Abrahā hebreū,
et Aug. l. 16. ciuit. c. magis ꝓbat
hebreos dici ab heber, q Abrahā, ma-
gis n. dici debuisset nē Abrahmi, q
hebrai. si ergo hebrei dicunt ab
heber, nō mirū si et Abrahā dicat
hebreus. Hic sciendū q hoc uerbū
hī ga forma uocis עִבְרִי q forma
nominū gētilitiū, ut ꝓnet. hī et ga
merito heber denominat ōnes posteros,
ga ipse erat caput familiæ, q̄ dimi-
sa q herra, et lingua cōfusa. ~~denig~~
~~ga nō ne~~

u. 11. et diuisus est. nō male uertit graecus, et
irruit sup eos. nā ga id quod ante diu
dividitur, ꝓcedat hic recte uerti, et ortus
est sup eos.

u. 17. ipsa q uallis regis. dicit hebraī in ua
valle fuisse locū uenerationi regis.

u. 18. ~~melchi~~ Melchisedech rex salem, protulit
panē, et uinū, erat .n. sacerdos. de hic-

gubis multis sed dubio. an ꝑ. ꝙ ipso Mel-
chisedec ꝑ fuerit. thierony. ℓ ꝙstionibꝫ
hebraicis, et ℓ ecc. ad Evagriꝫ refert
ꝙr opiniones, mꝫ querendꝫ, ꝙ nobꝫ melchi-
sedech ℓ ꝑ sꝫ sꝫ ~~et hoc fuerit~~ et hoc
fuerit mꝫ ℓ questionibꝫ veteris, et nou
testamenti solis nobis Aug. 2ª origenis,
et Didymi, ꝙ nobꝫ ℓ ꝑ ℓ carnatꝫ.
3ª. ireneꝰ, Eusebij, et alioꝝ, quod fuerit hꝫ
qdꝫ chananeꝰ rex thierusalē. 4ª. he-
breoꝝ, ꝙ nobꝫ esse sem filiꝫ Noe.
vixit ꝫ sem annis 500. post diluviꝫ,
et sic pervenit usq ad tempora ~~Jacob~~ ꝑ
patris Abrahe. ex his ultimꝫ thierony
placet ꝫ maxime. nec obstat quod hebr. 7.
de melchisedech sine patre, sine matre, si-
ne genealogia: sem aūt scimus patrē, et
genealogiā. nā apls nobꝫ dicit, ipsum
melchisedech sub hoc nomine introduci
ℓ scripturā sine patre, sine genealogia-
ma pulcherrime quadrat in ꝑsonā.
nā sicut christꝰ ut hō habuit matrē, et
genealogiā humanā, nā aūt ut filiꝰ dei;
ita melchisedech habuit illa, ut sem, nō
ut melchisedech, scꝫmꝫ sacerdos.

De urbe salem. Omnes ferme putant, salē esse Hierusalē, qa in ps. 76. dr et factus ē ī salem ~~tabernaculum~~ locus eius, et habitatio eius ī syon. At Hieronym. ī epl. ad Evagriū cōstanter id negat, et malt salem esse urbē prope scythopolim. q sedebat mihi cū veris? 1° qa Hieronym. / dicit, ibi adhuc ostēdi regiam palatij melchisedech. 2° quia urbs ~~illa~~ quā prope scythopolim vel nomen salem gen. 14. et ps. 3. quod aūt Hierusalē dicat salem, nō pōt ostēdi ullo testimonio scripturæ. 3° qa salem, q ē prope scythopolim est plane ī mia, ℔ quē veniebat Abrahā redies à Dam ad cōvallē montis, Hierusalē aūt procul inde abest. neq argūm ī cōtrariū deducit, nō scripturā psalmi male dicat, qui ī salē fuisse locū templi, nimis hebes lectis videre, qa ibi erat melchisedech, et deinde trāslatū ī syon testē lectis scripturæ. adde quod sō. legerint zisy nō ℔ ℔ zy et verterint ī pace.

Promittit panē, et vinū. haereticī huius
tēporis, et cū eis Caluet! T hūc locū,
dicūt probatū panē, et vinū ad refici-
endos militēs Abrahae, nō ad sacrifi-
cium. At catholici nobiscū probatū pa-
nē, et vinū, ut p. liberetur Deo in
forma actionis gratiarum Abrahae, et dicunt
Sacerdos positus Abrahae, ut esset p. hūc
figura Eucharistiae. hoc ē uerū panē
p. ex omnium cōfessione Dominū patrē. 2.
ex Ps. 109. Tu es sacerdos T alterum
sm ordinē Melchisedech. 3. ex quod
Segher
erat .r. sacerdos Dei. nō illud unum
T scripturā sufficit T cumulis, ut gen.
30. v. 27. וַיְבָרֲכֵנִי יְהוָה
expositus, quod benedixerit mihi Deus.

De ipsa uoce sacerdos כֹּהֵן est
ut quaestio. nō T scripturis accipitur Deus
pro principe, ut 2. reg. 2. filij David sacer-
dotes erāt. et sic haeretici cōcedūt, hic
accipi Deum, et cū eis aliqui rabinos.

At falli est patet, 1° ex Psalo Hebr. 7. ubi hinc obiat, melchisedech fuisse sacerdotē. 2° q^a fuit actus sacerdotis, d- sacrificat, benedicit, accipit decimas. 3° q^a nox ידכ proprie significat sacerdotē à radice ידכ sacrificare, et ministrare, et q^a mediante dr et proprie, vel ministro Ebraeo.

v. 20. qui protegit. Hieron. non legit ידכ qui est tradidit, sed ידכ quod est clipeus à radice דכה protegere.

ibid. et dedit ei decimas. nimirū Abraham ipsi Melchisedech, ut 2c. addit, et expressit Paulus Hebr. 7.

v. 21. Dona animas mihi. Jurandi forma est.

Cap. 15.

v. 2. Damascus filius procuratoris Abrahae est dicit unde Damascus. Hieron. Quaest. Hebr.

v. 5. numera stellas si potes. ergo medii Aratus et Eudoxus. Ita Augst l. 16. civit. c. 23.

t via Sur. Sur desertū est Der Arabi- u. 7.
a, et ægyptū, quod postea dictū est a
fuga Hagar, Hagara, ut patet apud
chaldæū paraphrastē. et ga t hic deser-
to t mons Syna, pulchre apl's gal. 4.
dicit historicū uelle significari p Hagar,
et nomē p Sarā, ga uelle dare t
t monte Syna, g nō t t deserto Hagara, id-

circūcisi nomē eī Ismahel. Gen. no- u. 11.
mina tria uenerūt a deo posita, Is-
mahel, Isaac, Salomō, et potius. et
Gen Isaac, et potius certe futurū boni; Is-
mahel, et Salomō forte posteriū, scripturā
nō refert illis bonū testimoniū. ut
nō Hieronymus hæc grauis dat.

cap. 17.

Quomodo Abrahā nō dubitauit, cū dicerē u. 17.
putasne centenario nascet filius, et cētū
Sarael uiuat anā. Dyo Abrahā ere-
didisse uerbis dei, sed dubitauisse de

sensu poterat. n. intelligi proprie, ut sonabat et hoc uidebatur ei non esse credendum in Deo; poterat etiam intelligi mystice. at quia Deus exprimit, proprie intelligi, simpliciter credidit, et hoc dicit Paulus rom. 4.

Cap. 18.

u. 20. descendam, et uidebo. hinc deducit R. Levi gerson, Deum non scire futura contingentia, At quod sciuit, Abraham praecepturum filiis suis, ut recte uiuant, et praeterea quod sciuit, illos facturos iustitiam, et iudicium. ergo loquitur scriptura more humano.

Cap. 19.

u. 7. An peccauit Loth. Ambros. l. 1. de Abraham c. 6. et Chrisos. Themae ... laudat factum Loth. et non est, quia author esse noluit sodomitis ut ex duobus malis eligeret minus. Aug. l. contra mendacium cap. 9. dicit peccasse Loth. quia non debuit suadere minus malum sodomitis cum iniuria filiarum suarum, quas prodidit, non proinde debuit. excusat tamen Aug. Loth, quod perturbato animo id fecerit; et Cait. dicit, Loth non esse loquutum serio, sed ita dixisse, quia sperabat, placandos sodomitas eo modo, et neutrum malorum futurum, praesertim cum inter eos essent generi Loth .i. sponsi illarum, qui non permisissent sponsas suas uiolari.

v. 16. ne respicias post te. Caiet.
ga audiuit à suo rabino בבל
esse תשתחו, putat uertendū,
ne facias respicere post te. ut
sensus sit, cum ut uxor tua, et
filia no moueat retro, respi
ciendo tergū tuū, sed simul nos
adiuuet, uel precedat. At illud
uerbū et תשתחו significat
respicere, ut patet gen. 15. res-
pice a celo. et quod ageba
hic petijt, ne respiceret sodomā,
patet ex pena uxoris.

v. 23. fluit ignis à dño. iudaizabat,
et Samaritanj uolebāt esse phariseos
hebraicū. at caldeus syrusq;
dicit arabicus nō expositibus,
pluit dñs filijs à dño pare.
sulphur, et ignē. R. Leui, et
pseudo l. 16. Dicit enim huius
textus ignis naturale, quidē
ens ab ignis naturali et celo,
q. nullus ignorat, deuxerūt
ignis de ipsis terra illius sulphur,

et deinde cū ~~multitudine~~ exercitu
copia auxiliarib, tādē ingressus.
At hoc nō ē verū apparet
ex urbe regni ēgressum. hi
.n. causa naturalis fuit, qđ ex
gng urbib nimis'il una cō-
sernat ē alijs pcedibus.
Adde qđ deo miraculi ē
illa terra ēcussio, ut ē cor-
ruerit tecta l. ruīe. cuncta
sit facta terra illa i deo
ē celo videri possūt.
Greg. l. 14. moral. c. 10. notat,
cōsiderāt hoc fuisse ipsum
auxilium. i. fortid., et urbid,
qđ hōies illi ardebāt feditā
et turpidine libidinis.

v. 25. respexit uxor eius retro, et
versa ē i statuā salis. R.
Leui uxor hoc fecit, et dicit,
sic ē legendū. Respexit
uxor eius post se, et fuit
enim ista regio, statua salis,
.i. terra salsa. At cōmin-

cū ista rabiem filie Loth,
q ideo patri suo misceri voluerint,
qz sterilis, nec multos peperisset, ex.
et Josephus l. 1. c. affirmat
se illā statim vidisse. Porro
furiata fuit uxor Loth, qz ignara
fuit dei, cū respexit circumsis-
cēdo urbē, ex qua liberata fuit.
vñ ad hoc Ephesiū dicit dñs
luc. 17. memores estote uxoris Loth.
Converſa ē aūt ī statuā salis,
ut eo sale futura capita multoz
cōdirentur.

v. 30. et dixit primogenita ad minorē.
patrem nostrū senem est. et hūc
locū dicit nihil peccasse Lot
nec filias eius. Ambro. l. 1.
de Abrahā excusat filias, nō
aūt patrē. Aug. l. 22. contra
faustū, dicit eum peccasse, sed
leuiter. Lot ne peccauit ebrietate,
filie peccauerūt temeritate,
qz timuit ne sine coniugē patrē,
atq; ne ea nō nupta aggrederentur.

ius uñr peccasse contra consuetudiñ,
nñ uerebat patrē suū, uinu-
isse, nisi id fraudis de iudicio
uteret, ut ideo inebriauerit illū.

u. 32. et nō sensit, qñ dormiuit, uel surrexit
illud, nō sensit, nō significat dormiēdō, et
fuisse Lot, qñ id fecit, sed sensisse
iudicio rōnis, licet remota uigilantiæ,
et sedaret.

Cap. 20.

u. 12. uere soror mea est, filia patris mei,
nō filia matris meæ. ~~Unde fit~~ ~~et fa-~~
~~ctum~~ & hinc ~~locus dicat~~, q̃ germanā soro-
rē fuisse Abrahæ sarā. ide cōfidit
aciter (aiet) quia aliōq̃ nō diceret,
nō filia matris meæ. & quod nō cō
uicisset soroꝛ uxoꝛe cohabitare, modo
nō uteretur, patet cō lib. 2. regū, ubi
cū Amnō uiolasset uirgiñ sororē suā
Thamar, q̃ uerum nō erat, ille dixit,
pete me à patre meo Dauid, et nō
negabit me tibi.

Videt tñ ꝓbabilius, fuisse Sarā neptē
Abrahe .i. filiā fratris, ut docet Ioseph.
l. 1. ādiquitā ~~cap. 8~~. et Hieron. l. cō-
Elvidiū, et Aug. l. 22. cōtra Faustū.
nā gen. 11. ~~ubi legimus~~ legimus, Abrahā, et
Nachor accepisse uxores Sarā, et Mel-
chā, et ~~Aran~~ tertā Melchā filiā fuisse
Arā fratris Melchae, et fratris Ieschae,
ubi satis ꝓbabile ꝓbatur Sarā nostrā et
ex Ieschā, et filiā fuisse Arā fratris
Abrahe. ~~Aug~~ argtō aut Caietā solutū
ā Hieron. l. cōtra Elvidiū, ubi dicit,
nostri Sarā filiā fratris Abrahe, nō fi-
liā matris, qa erat filia fratris, nō soro-
ris Abrahe. posset et fortasse dici, Arā,
et Abrahā nō fuisse uterinos, quod mīle
credibile ē, ut genuerit Ara 60. ānis
minor Abrahamo. itaq fuit Sara
filia fratris, nō filia matris Abrahe,
qa filia fuit Arā, q erat frater Abra-
he ex patre tñ fratris.

v. 16. ecce dedi fratri tuo mille argenteos, et
boues obsurdistimus. ~~ingrate est~~, nō
t hebrꝛ est, וְנִכָּחַת et reprehen-
est. nō ē bonum in hiphil à verbo יָכַח
reprehendere. graecus reddit, ~~ait~~ καὶ
πάντα ἀληθευόντι ὅτι non vere dic.
latinus aūt, Quocūq; perrexeris, me-
mento te deprehensū. ubi nō ~~est~~ error
scriptorū positū, Deprehensū, pro reprehen-
sū hebrꝛi, et chaldeo, sensus ē sarā fuis
se reprehensā ab Abimelech ~~et~~ simula-
tione. secūdū graecum chrisostomus
exponit, omnia vere dic. i. testare sarā
Abrahamo, te nihil mutare à me passū.
sm latinū, si legamus, deprehensū, exponit
Augustinus, mendacio detectō fuisse tuā
simulationē, ut nō audeas iterū ita leg.
Alia distinctio est, et illis verbis
ecce dedi fratri tuo mille argenteos, ex. nō
pronomen .v. III pōt referri ad Abrahā,
sub nōie fratris, ad Abrahā sub nōie

mihi; ad mille negocia mea, et ~~ad~~
~~ipsum probandum quo sera fuerit abstinet~~
~~ab adulterio~~ vñ deducit plurima
4ª exposuit.
pª est, Abrahã sub nõie fratris erit sibi
uxor tñ vñor. i. si qñ peccauerit a-
liquo, legeꝝ crimẽ dicẽdo te sororẽ
esse, et fratrẽ habuit, nõ maritũ. ita
Origenes, sed male. nã hic dr, erit uxor
ad vos, q̃ soror est. at illi scirebãt, eã uxo
rẽ esse Abrahe. 2ª ejdẽ, Abrahã sub
nõie fratris erit sibi tñ uxor tñ, q̃ si q̃s
te adulterauerit adulterij, poterij dicere te
ab Abrahamo cõsultũ, ut diuertas et fratrẽ
tuũ. nõ placet. quæritũ. ni ita eũ instru-
eret Abimelech? 3ª Hieron, Abrahã
sub nõie fratris sit sibi uxor tñ ad vos,
q̃ soror est, nõ aũt apud alios. nã illi
q̃ soror est, scirẽt te esse ejꝰ uxorẽ, ut
sic nõ decipiebãt, licet utilis modo isto
loquẽdi tu fuisti. nõ placet. nã quæritũ
sera color conuertat uerũtñ vos, q̃
decipi nõ poterãt? 4ª Ex Caietã 36 Abrahã

sub nõie mihi erit hõi velamẽ oculoꝝ ad
omes .i. si dixeris deus Abrahamũ hũ
esse mihi, auertes à te diuĩ oculos
nemo .n. audebit scripturæ alicui mẽ
rẽ. At qñ pot referri illud pro
nomẽ ad Abrahã ut meritũ, ut qas
exãt, mihi argentũ dedi pretiũ me.
adde quod chaldæi, græci, et latini ver
pres diuersimode illud pronomẽ re
rũt ad mumus, nõ ad Abrahã. quib
dnus assẽtiẽdũ ẽ. sed hæc et sunt
mihi expõnes. Chrisostomus expõnit,
hoc mumus, quod dedi pretiũ me, erit t
velamẽ oculoꝝ meoꝝ .i. in meis facie
nẽ honeris, et pro iniuria tibi illata.
Alij erit t velamẽ oculoꝝ .i. in ~~mumi~~
mehi reverẽdia, ut nimiꝝ reuerẽs
t qua ꝑsona fueris ꝓꝑ mã timeat
tionẽ. alij t velamẽ oculoꝝ .i. ut
omes mecũ, et verba t oculoꝝ, ne dim
cẽs scripturis ad aliquo.

Cap. 21.

v. 7. Quis credidisset Abrahæ, quod filios lactaturus esset Sara hebræa veritas

libris modis exponunt a chaldæo, græco, et latino interprete. chaldæus ille ad verbum ita hæc sequitur, quis fuit, nisi Deus, q dixit Abrahæ, lactabit Sara filios. nec.n. poterat nisi Deus vel ita prodigiosa narrare. Græcus vertit ad hæc, q nuntiavit Abrahæ Sarra, ita hæc sequitur, q nuntiabit Abrahæ vel ita nova, quod Sara lactaret filios. latinus ostensis modo exponit, q credet dicenti Abrahamo, legit.n. latinus pro is ns q, sed cui, hac modo cui dicet Abrahæ, lactat Sara filios? quasi dicat, cui hoc dicet audebit Abrahæ, aut credibile videbit. Nota, quod dedit Deus Sarræ risum et post lætis, ne filius suspitionis videretur.

u. 10. ludere. Hierony. i hebrai. qst. dicit, sm
hebręos, ismael fecisse idola. vel ioco
uendicasse sibi primogenita. Chrisosto.
simpliciter dicit, displicuisse sarę, quod filius
ancillę cum filio suo versaret. sed uerba
Pauli gal. 4. q uocat hunc ludum persequu-
tione, indicant, ismaelem serio irrisisse
isaacum, aut cum illo rixatum, ut sibi usur-
paret primogenita. nec uerbum hebręum
discordat. nam 2. reg. 2. ubi describitur
bellum inter milites Abner et ioab, pro
illud uocat ludus, ... ludat i. pugnet.
14. infantem. notat Hierony. esse lingua pro-
prietatem. nam ismael agebat tunc annos
18. unde non infans, sed adolescens erat.
Aug. quęrit, quo potuerit cum magnus
puer imponi humeris ancillę. sed facile
solvit qstio. nam illud et puerum, coniun-
git cum uerbo, dedit, non cum uerbo po-
suit i humeris. ita Hierony. et Aug. in
qstioni. hebrai. i genesi. Caiet. uult,
illud, sup humerum, significare sup cura

eiq. unde n. Hagar dimissa cū famulis
et iumentis, et camelis, et omia data
ī manū Hagar. sicut ysaie 9. de
facta ē ysaia sub humerū eiq.

vir sagittarij. ī hebreo רַבִּים n. 20.
.i. multiplicas, seu frequētas arcū.

Parran habitauit ē deserto Arabie
nō procul à montibus sinai, et sur, ut
Hieron. docet ī locis hebraicis, et pharan mons
ut colligitur ex deuteron. 33. et Habacuc 3.

Cap. 22.

cū adorauerimus, reuertemur ad vos. n. 5.
quaerit, ubi mittit Abraham. Ambr.
l. 1. de Abraham cap. 8. dicit mittit
Abraham, sed simul apparuisse, ut quidā
putant Christum. Aug. l. 2. retract. c. 22.
dicit, se mittit, qm̄ simul credebat eū
mox resurrecturū, ut de hebr. 11.
accepit eum in loco, unde accepit. fortasse hinc n. 14.
et nunc accepta .i. visio.

u. 17. benedicentur in semine tuo. gā ī hx
brgō est in hitpael ויתברכו inde
exponit, omnes gentes benedicent sc ī se-
mine Abrahe dicentes, faciat mihi deus
sicut fecit filio Abrahe. tū gā z.
Paulus gal. 3. exponit, benedicentur (inquit
ā deus) ī semine Abrahe .i. ī christo omnes
gentes, oportet dicere, sepe cōfundi cōin-
gentium differentias, et hitpael accipi
pro niphal. adde quod magis audiunt
gentes se ipsas benedicentes eo modo, quo
dicunt hebrei, q̄ nō hoc voluit angelus.

cap. 23.

u. 9. tradat eā mihi argento pleno. queri, an
precesserit Abrahe spes sepulture future in
sepulchri. respondet, nō precessisse, q̄ re-
didit ultroneā. et offerebat Abrahamo
ephron gratis, ut sepulchrum. et ī greg.
l. 7. ep. 55. probat nō licere uendere in
sepulchri, q̄ Ephron licet christianus, nō
audebat accipere pretium pro agro suo,
ne uideret uendere sepulchrū. Vera so-
lio ē, quod illa ecclesia nō erat de-

dicta sepulchro. ubi Abraham nō cū emisset
nō ei voluerat sepelire sarā cū infidelibꝫ.
Emit ergo solū terrā, et locū illū, quē
nūc eminus sibi ad sepeliendū cōmi-
serāt exigēdū.

u. 1. Erat Abrahā senex / ētā, et 40. ānis
erat. nō ipse erat 40. ānis qñ duxit uxo-
rē. dicit aūt nobis, Abrahamū fuisse se-
nē, et dixisse, ut ostēdat, cur fecerit sollicitu
de uxore dāda filio.

u. 2. cur posuit manū subter femur iurās?
hebrei dicūt, qa ibi ē circūcisio sacramēti.
Caiet! dicit, qa iuramētū debat hīc de
uxore qrēda, ūde potuit iurari i ea parte
ubi ē instrumēta generationis. at cur
Abrahā gen. 47. iubet iurari ponita
manu subter femur, qñ pcēpit reperiri i
terra promissionis? Aben ezra dicit,
ponere manū subter femur ē signū
subiectionis. et dicit hoc adhuc seruari in
india. Augl! et thierry. i qstionib;
i genesim dicūt, Abrahā uoluisse filii
femur i signū, quod ipse christus nasci
turus esset. Nota ē ad bonos mores,
nō ipsū iurare qsuisse sibi uxorē, sed pris-
quā ista cura.

u. 9. et posuit manū, ch. Nota, q̄ christus
iurauit hic seruus.

v. 10. de finibus bonis dñi sui. Quia ī hebreo habet, portas dñi substantiā domini sui, putat aliq, quod portauit ī charta dñi reddituū dñi sui, ut ostenderet ipsis futuram diuitiis dñi sui. hī ga 70. et Hieron. uertūt, ex dñis bonis. credibile est, phrasim ēt hebraicā.

v. 13. an precemur cum Abraha captamus augurio ex uerbis Rebecce: uel certe ritum dei ponendum ab ea signū. Rndet Aug! ea nō peccasse. ga cōsulit deū ppter signū. nō. n. petiuit ex infidelitate, sed ut instrueret qd ea fieri uellet. Augurio ēt licet sit ordinarie illicitū, ga nō ipsa uerba significāt id quod putamus. hī extraordinarie deus aliqū utit uoce humana ad significādū quod ipse uult, et inspirat alteri, ut obseruet uocē illā: sic legimus factū Jud. 7. et 1. reg. 14. Addit Chrisostomus, ceruū istū nō hā obseruatte augurio, q̄ existimēt eā se uoluisse d uxor fuisset Isaac. ga. n. Abrahā excellebat multis ofibz, illā putauit idoneā ut ēt mater Abrahe, q̄ multū benigna esset, et

u. 16. virgo, et vir no cognoverat eā.
Caietā putat, nomē virginis, referri
ad habitū, quo utebātur virgines. Augt
7 lib. Locutionū ꝺ genesi, putat hīc
reflectiōnē ꝺ vires ad cōmūnationē vir-
ginitatis. Sophia dei ꝺt scripturā
sacrā, obscuris dictis diuis explicat.
u. 20. et effudit. נָדִיב probrie est
nudus. int significat emundet, et effudet.
u. 22. הֲלֹא Caietanus negat significa-
re inuret, sed vult significare circūq;
cūq; libet. At Hieronymus vertit inuret.
20. strictā .i. inaures. Genes 35.
et exo. 32. ꝺr inaures, q̄ erāt i auribꝰ ei-
ꝺē ꝺ Caietā dicit, se nescire quid
velint mēsura bina. ✒ vulgata editio
hꝫ, attendens siclos duos. chaldaica, sicli
vnū; graeca ℔ drachmā vnā ꝺ medio
sicli. Hieron. i qst. hebraicis ℔ drachmā.
Nota ipsā vocē significare
dimidiū, et credibile ē, quod ✒ indigent
de siclo, q̄ erat moneta cōmunissima.

42

porro siclus apud Epiphan. lib. de mensis, et ponderibus, est quarta pars unciæ. nã sũ ipse [illegible] unciæ uter duos stateres: stater duos siclos: to. obolos. i. duas drachmas, seu [illegible] duos siclos duas drachmas: drachma decem obolos. Hieronymus i quæstionibus hebraicis [illegible] hic sic ibet ex hoc loco dicit, dicit siclũ æquivalere [illegible] unciæ. At mexistina sytesia est, [illegible] hebræe, id dicamus, hebræum [illegible] siclũ esse [illegible] mediã partem unciæ, et [illegible] æquivalere staferi, et esse 4or. drachmas. [illegible] hoc est 4or. ex nostris justis. ita docet [illegible] Josephus l. 3. antiquit. c. 12. Hieron. i quæstionibus [illegible] Ezechielis: Eusebius in lib. de [illegible] Arius, mutamus i libro de siclo, nec nos [illegible] R. [illegible] alij quos ipse citat. Hæreo ide colligitur ex lib. 1. reg. cap. c. 9. ubi dicit Samuel, [illegible] mea quasi [illegible] unciæ, et [illegible] staferis. i hebræo aũt ℔, quarta pars sicli. demũ Arius mutamus dicit se habere [illegible] siclũ adiquissimũ arguere, qui re vera [illegible] habet unciã. quod aũt [illegible] quidã dicunt, siclũ fuisse duplicẽ, alterum maiorem, [illegible] Nõ est aũt improbabile duplicẽ fuisse siclũ, unũ sacrum, de quo ex q. 30. q habet 20. obolos. i. 4or. drachmas. obolũ. n. illi sunt duplo [illegible] nostris, bariochis. alijs cõmunem, [illegible] qui habet 10. obolos. i. duas drachmas.

nō 2. reg. 14. dr quod Absalom assēde-
~~bat Nota 2°. sichē i scriptura nō sēj~~
bat capillos suos 200. sichlj, pōderē
~~ille nomē pecuniæ, sed aliqē nomen~~
publicū, vel (ut i hebreo legitur) ponder
~~ille~~ pōderis seminūm, ut nō dr
regis. ubi nr addi illud regis, nē
distinctionē sichi sēchmij. et pterea nullo
modo credibile q capillos Absalonis
pōderisse habuerē pōderis ducentos sicles
sēchmij, q faciūt octo libras.
Nota 2°. sichē in scriptura nō sēj significat
nec pecuniā, sed aliqē pōderis ipsius
seminūm; vel didrachmi, si sit ex
minutibus sichis. quo nīl drachma
est nomē pōderis. sic accipit 2. reg.
14. ubi agit de capillis Absalom.
et hoc loco i genesi, ubi dr inuenes
~~habuisse~~ dimidiū pōderis; et ermillē dr
habuisse decē anni pōderū. Nō dicimus
.n. inuenes habuisse ~~medium~~ tantū
anni, quantū pōderant medium sichlj .i.
~~quatū~~ duos drachmas anni. et ermillē
habuisse tantū anni, quantū pōderant 10.
sichi .i. quinq uicies anni. Unde
~~si negetur~~ nos nro inuenes illos habuisse

duos aureos nūmos; et mmille &c.
aureos nūmos. nō una drachma
auri fuit unū aureū. didrachma
duos aureos.
stater, siue sicles auri 4.or aureos.
mina 8. aureos; libra 100. aureos.
Nota 3.o optimā lectionē video illā ſyr-
cā q̄ habet didrachmū .i. medi-
cles ſōdes ponderis, posito ſ̄ pro
dimid sicli ſūchuriſ. ea ex pōt
cōiectura alia græca, q̄ hē unū drachmū,
nō prior lectio legens de ſōder unius
ponderis simul: posterior de ſōder uni-
usquiusq; pōdis &c. chaldaica, q̄ hē, unū
sichū, forte legens de sicle minor, q̄
erat media pars sichi ſūchuriſ. vulga-
ta editio, q̄ hē duos sicles, forte ꝑ
illud ℥ .i. dimidiū, nō accepit di-
midiū sichi, sed dimidiū ponderis; ꝑ nō
media mina fuit unū sichū ſūchuriſ; sed
duos sicles vulgares. vel certe ꝑ dimi-
diū intellexit dimidiū sichi ſūchuriſ .i.
unū sichū cōmunē, et posuit illud
ille ſōder unius ponderis; duos nā
ponderes uocabilis duos sicles cōmunes.
q̄ sententia pōt cōiectura cū chaldea, et

cū greca, q̄ hꝫ didrachmū, sed nō
cū greca, q̄ hꝫ drachmā, ut ꝓtet.

V. 32. dudit aquā pedibus camelor.
greca, chalden, et hebrea hūs, pe-
dibus eiꝰ i. viri, nō camelorū.
et hoc ēt verꝫ ratio ipsa astꝫ
affirmat.

v. 43. עַלְמָה virgo. hoc vocabulū
habet ysaie 7. ecce virgo cōcipiet.
et qđ hieron. affirmat nusq̄ i scri-
pturis aliqs nisi pro virgine. hebrei
ti obijciūt locū ꝓuerb. 30. tria
sūt difficilia mihi, et q̄ penitus ignoro,
viā aquile i celo, viā colubri sup
petrā, viā nauis i mari, et viā viri
i adolescētula. ubi nolūt agi de adul-
terio, ex quo nullū vestigiū relinquitur signi.
si vīs ageret de stupro virginis, relin-
queret signū, vt. Ieronimus respōdet,
ibi viā viri i adolescētula significat

christi natiuitatem ex virgine: via ~~colubri~~ nauis
~~super petram~~ in mari christi vitam per persequutio-
nes; via colubri super petram, christi re-
surrectionem; via aquilae in coelo, christi
ascensionem. Iansenius dicit, ad li-
teram significari amores iuuenum,
~~qui~~ et virginum, qui occultissime agunt
sua flagitia, ne a parentibus deprehendantur.
At non video hoc tam occultum, ut adpo-
nat via aquilae in coelo, et nauis in
mari, et colubri in petra. Crediderim
corruptum esse textum hebreum vitio
scriptorum, et debere legi עֲלֻמִים i. in
adolescentia, non עַלְמָה i. adolescentula.
nam 70. legerunt sine dubio עלמים
cum verterint ἐν νεότητι, et sic legit
Hieronymus qui vertit in adolescentia, et sensus
est optimus. nam nihil difficilius, quam scire
quod tandem alterius sit adolescens, qui quo-
tidie mutatur.
n. 47. posuit taures super fructus eius,
quod in hebreo est עַל אַפָּה super nasum

vigi Caietanus putat, circulū aliquē
positū in naribus Rebeccæ, ut inuersū
in auribus, quasi esset pendulus aliqd.
At נֶזֶם significat gdē natū, sed
accipitur ī scriptura passim pro ho
minis. ut gen. 3. ī fundor aurium
mi נִזְמֵי זָהָב et ubicūq legimus, excidit
ī hmōi, scd est נֶזֶם זָהָב

v. 53. dedit munera כֵּלִים מִגְדָּנוֹת significat
aut q̄libet preciosa uā ī fructibus, q̄
ī uestibus. in singulari dr כְּלִי in
plurali כֵּלִים מִגְדָּנוֹת, כֵּלֵי זָהָב ioseph
putat esse fructus, qui ī mesopotamia
nō nascebantur, et ideo ibi preciosos.

v. 55. maneat saltē decē diebus. Para-
phrastes chaldaicus hīt, aliquot mēses, 45
aut decē menses. sed uīa lectio
latina, q̄ cū greca, et hebraea cōcordat, ē melior.

u. 60. sis ℞ milia milliū. Aug. ℞ q̃dam. ns erat prophetæ ibi, nec immiter imprecabat bona terræ; sed audierat à seruo Abrahæ suis se à deo promissã terrã palestinæ posteris Abrahæ, ideo ex.

u. 63. ad meditãdũ ℞ agro. Cajet. uertit ad loquẽdũ agricolas. at Hieron. et Aug. referũt ad exercitiũ meditãdi. Chald. ad orãdũ. Vetus græca, et latina sũt obscuræ, et tũ corporis, q̃ ãnæ exercitationẽ significet. pũt. et forte utrũq; simul faciebat Isaac.

u. 65. obuit se pallio. pallium erat ornamẽtũ, quo caput, et faciem, atq; humeri tegebãtur. qualia sint pallia mulierũ Thamar id patet ex gen. 38. u. 14. obuit se uerecundia grã cõspectu uiri, ũde et mulier dicta fuit ut obnubẽdo caput.

Cap. 25.ũ

Accepit Cetturã. hebræi dicũt, ipsã ee Hagar. sed cetera, nã i hoc ipso capite nominat Hagar tũq; distincta. et in cõe dr Abrahã plures cõcubinas habuisse

pher sara uxore, gen. At quo pomit
Abraha cũ quadraginta ãnis gigner,
si no poterat cũ cet ãnis cohũ.
Alij dicũt, Cetheram duxa fuisse multo
ãtea, q̃ hic referat. Aug! dicit
pomisse gigner semẽ Abrahamo ex
Cethera iuuẽcula, licet no poterit ex
sua uetula: uel ẽt dom̃ pcedit alij
diuinitus accepta i eo q̃ mortuo fuisse lego hebr.
Cur solliciuus fuit, ne q̃ssac haberet uxo-
rẽ alienigenã, et ipse accepit charamen
Cetheram. Rõ. q̃a ex q̃ssac erat nasci-
turus christus, no ex alijs Abrahe filijs.
u. 8. et deficies mathus ẽ. Hieronymus
i q̃stionibꝫ hebraicis arguit 70. interpretes,
quod uerterint, Deficit, cũ uiro ẽ pfecto
no dixerint pfecto.
uertunt, quos ẽt posthac i At 70. recte
hieronymus sequendus. no ẽ pfecto no di-
xerit defuturus mihi, sed bene di-
xerit defuturus mihi, et mihi corporalis.
ghide, Et appositus ẽ ad [illegible] posita
sarom. hinc deducit ãia Immortalitas.
nõ. n. legit moses de corpor Abrahe,

quod collectū fuit ad locū, ubi nō erat sepultus,
sed sola Sara.

v. 14. in generationibus eoꝝ. Nota discre-
mē inter תולדות et יצא, quo primū si-
gnificat progeniē: secundō homines unius
seculi, uel etatis. et hoc 2ū est gen. 53.
generationē eiꝰ qꝫ enarrabit.

v. 19. cārā duabꝫ fratribꝫ suis obijt. ita Hieron.
t qōt. et i sua editione, et Septua obijt cūctis
fratribꝫ suis, uel illis ꝓdictis. At chald.
et graeca legunt habitauit. hebrea lectio
utrūq; patitur, sed magis quod hī Hieronym.

v 24. maior seruiet minori. ad litterā impleta
est 2. reg. 8. qñ Dauid subiugauit idumeos.
Hebrei credunt, ꝙ Esau debuisset dominos,
expectat, ut uterq; utrūq; totā simpliciter
dominetꝫ seruiat ysaac. et qōt hoc
aliquando fuit uerū. nō christo, et Apostolis
et reliquae primitiuae ecclesiae ex iudeis cō-
gregatae ~~subiugantur~~ omnes gentes. At sm
septā iudeꝫ falsū e, dominos seruitutes
iudeis: ~~sic~~ sicut ū falsū est, romanos
descēdere ex filijs Esau. Catholici,
ut Aug. dicit l. 16. ciuit. c. 35. expo-

nat ℔ Esau populus iudaeus, ℔ Jacob populus
christianus ex gentibus. et vt ē, quō b. Pau-
lus rom. 9. dicat, qa sicut Esau erat
primogenitus sū naturā, ita ex dono dei
Jacob factus ē primogenitus [illegible] et popu-
lus iudaeus sū naturaliter [illegible] ē
populus dei, qa ex [illegible] legis dei-
cēdit: at populus christianus ex vocatione,
et adoptione dei ē populus dei. et
nūc experimur, quod Esau servit Ja-
cob. i. iudaei christianis. dicat, quō
maior servit minori? dicit Rō. qa
populus iudaeus ē maior. i. dignior, populus
christianus ē minor. i. iunior. At scriptura
dicit, רַב, et צָעִיר. i. multus, et parvus.
Rō. sūt expones multus. i. multus
anus hus, et parvus. i. parvus anus hus.
Vel dicas, populum maiorē. i. q fuit
maior, servitus minori. i. q fuit minor.
nā et ad literā qn iudaei debellarunt
idumaeos 2. reg. 8. plures erant iudaei, qi
idumaei. sed fuerat aliqn populus edō maior.

476

v. 31. sanū, et leues. Rabini fabulantur Jacob
expisse lentes, qa eo die mortuus erat Abrahā.
ipsi .n. ī sumere uescuntur lentibus. At qñ A=
brahā obijt, Jacob, et Esau nō excedebat
ānū 15ū qua etate nō uī Esau po=
tuisse esse talis uenator. deinde si ēē
sumpsit coctu sinistrā lentē, certe tota domus
ejus abūdasset.

ibidē. peccasse Esau in illa exaptione ostenditur
ex cōp. ad hebr. c. 12. sed uterū pec=
cauit Jacob. nō emit primogenita. cīgēs pri=
mogenitus erat rex, et sacerdos, ut Hieron.
docet ī quæstionibz ī genesim ī cap. 49.
deinde uoluit fratrē ad peccandū. Rp.
nō peccauit. nō redemit uexationē. ci=
gēs sciebat ex reuelatione sancta matris
sue, se a deo primogenitū constitutū:
et sīl quidebat, fratrē nō ceteros fa=
cile iuri primogenitorz.

v. Cap. 26.

v. 6. Legem meam, cerimonias meas, et leges
meas. .i. moralia, cerimonialia, et iudicialia.
uel

v. 8. Iudicet cū Rubenen. rabini, et Caiet. putant q̄ Iudā intelligi debeat singulare. sed nō ē verisimile in prophetia id agisse ipsum. neq; verbū hoc significat. nec ullus interpres ita vertit, q̄ Iudeth. ēdo refert D. Aug. l. 22. cōtra faustū dicit, cū Iustissē familiarig, q̄ dimisset cū alicui cōiuge, et inde cognitū quod esset vxor.

v. 10. Dux silles i nos ſ̄ctū. ⲧⲱⲃⲓ. ⲉ pro-phetia delictū ex ignorantia significat. ut ſ̄ctū ex ⲥⲱ 70. in eis scripturis nec, et delicta mea à te nō sūt abscondita. cōt hic vertunt graeci ἄγνοιαν. i. ignorantiā.

v. 12. Tuenit cōmotū. graeci vertunt cōmotionē hordeū. nō chaldeus cōmotū, q̄ estimauerat. vox hebraea est ambigua. nā ⲧⲁⲓⲣ si scribatur per ⲥⲓⲛ significat estimationē, et inde mensurā. si scribat per ⲥⲓⲛ significat hordeū.

v. 17. habitauit i turribe. 70. hunc 48 valle. vertit ⲥⲓⲛ utrūq; significat. ſ̄cte Hieron. unde dicit, i turribe -i. iuxta turrē.

u. 19. vocauit calumniã. ꝛo. adsumsit
iniquitatẽ. Chaldeus, litigiũ. Hoc
quod שִׂטְנָה significat ~~odium~~ odiũ,
et sic legit chaldeus; ~~et sic habet~~ at
שִׂנְאָה significat odium. et sic
legerunt ꝛo. et Hieronymus.

u. 25. ochozat amicus eius. chald. et
hieron. ꝛ ẽst. hebraice, legũ, comitatus
amicus. nã אֲחֻזַּת יְרֻעֵהוּ id si-
gnificat ꝑt. ~~et~~ nõ obstat, quod ad
uerbũ illud יְרֻעֵהוּ et singulare. nã
accipiũt hebrei pro uniuersã & numero.
ꝛo. hũc, ochozat promissus
eius; sed nõ apparet, quor, promissus.

Cap. 30.

u. 8. separauit me deus cũ soror
mea, ch. ꝛo. Aquila, et Hieron.
adunauit, quod habet uerũ, separa-
uit me cũ sorore. et nõ שָׂטַם significat
adunauit, et separauit.
hũc, detractionẽ meã audiuit deus. Chaldeus

forte putauit dictum à שׁוּר, uel
à שׁוּר Rabini, et Caietᵘˢ
uertit, lectionibᵒ magnis lectus
sunt. et gᵈ sensus ē bonus. sed
quod שׁוּר sit lectus, nō facile
ostēdet. nō Scriptura usq; ubi
accipit pro lecto. Hieronymus
alterius uertit, cubiculariis magnis
ego cū sorore mea. nō שׁוּר si-
gnificat proprie incolere, nō inde
fit שׁוּרִי filiꝰ filiæ replicatiꝰ. et שׁוּר
falliꝰ, quo abutimur. nec pugnat
hoc cū Hieronymo, et cō. nō quod
habitat, uertitur et, et inde significat
et habitū, et cultū. Lipomanus
cubena, et uertit, magnis quercubis
tuis cū tua sorore mea.
alij dicūt, additione additā cū sorori,
sicut filiꝰ filiæ, q̄ ut coincidat cū
pᵃ.

v. 11. et 17. illud, felicitet, olenaster
vult deos verti, venit exercitus.
et illud, pro beatitudine mea, vult
verti, i velitudine mea. et arguit
eos, q ate verterut, tñ q ad per-
fidiem vim nominū. At ni-
mis audax est Olenaster, sigle verte-
rel Deus .i. dulcedo, ~~principium~~ 70.
et Hieronymus verterut, felicitet, et
pro beatitudine.

sic v. 14. mirat olenaster, unde di-
dicerint nū ~~אֲדֹנָי~~ significare mā-
dragoras, ac dicit, significat alba
lilia, q̄a ista lilia tumentur &
extollit, et bene odore. q duo tribuunt
ipsis dudaim hoc loco, et cant. 7.
at ridiculus est olenaster, si ita pergat
argumentari. ~~q̄d non prohibet, quo minus~~
nū eo modo dudaim significabit illa
dua, q obliguidem T extollit, et bene
bene odore, quibus sed et mādragoras.
nec potest excusari hominis temeritas,
q hic ad exponit suis dictionarys He-
braicis chaldaicis, graecq, et latinis.

D. Aug. l. 22. contra Faustum c. 56.
dicit, se vidisse mandragoras, atque esse
rem pulcherrimam, et optimi odoris, sed
mali saporis. et addit, credi a multis,
quod mandragorae faciant fecundas mulieres,
ad concipiendum, et quod propterea eas Rachel
habere concupierit. sed addit, se idem non
credere, quia experientia docuit, Rachelem
non peperisse propter illas mandragoras.
Dioscorides l. 4. et Plinius dicunt, mandragoras
esse genus herbae, quod inter folia producat
et poma instar sorborum; quod radi-
ces habeat binas inter se complicatas, absque ullo
negocio. quod autem dicuntur esse formam pueri, impostura est, ut
Matthiolus docet in Dioscoride. Idem Aug. l. 22. c. 49.
contra Faustum, dicit, Jacobum solito ordine intrare
ad uxores suas, noctem autem quam vendidit
Rachel Liae fuisse ordinariam ipsius Rache-
lis, et ideo recte potuisse vendi. addit etiam,
hinc apparere Jacobi virtutem, quod cum
Rachelem prae ceteris diligeret, tamen facile
acquieverit illa ipsa nocte accedere ad
Liam, quae propria Rachelis erat.

Cap. 36.

u. 10. ~~adorabimus~~ mī ego, et mater mea, et fratres
mei adorabimus te super terrā. Quidnā quō mater
Josephi q erat martha, potuerit adorare eū.
nisi si ~~nō~~ erat martha; quā ūdecim stellæ
.i. fratres ejj adorabāt eū erat. nō Benjamin
nondū ē nascitur mater. B. Aug! t qstion.
t gen. dicit mystice exponēdū ē ꝛc.
Cajet! dicit, Rachelē nē fuisse uiuā, et gra-
uidā, et sic potuisse uideri i sōnijs a Joseph
se adorarī cū filio i utero existente. At
esto sōnia possit cōsistere, qđ cōsistat actiō-
plectis sōnij? nā .n. Rachel uidit Josephū
regnātē i ægypto. Rabini dicūt, hic no-
uū nomē Joseph Bata, q ga ūcilla fuerat
Rachelis, curā suscepit Joseph, et Benjamin,
et sic mater dici potuit cōsuetudine.

Cap. 37.

u. 28. uēdiderūt 20. argenteis. credibile est
fuisse ficlos, q i sūma fuerūt 80. ex nostris
julijs. i. 8. aureos. ūde siquidē decē fratres hu
ernāti sunt duos ficlos .i. octo julios. notat
Rupertus mihi precio uēditū ab eis Joseph, sed

milicie medius ipsos diabolo. nā ioseph cxlvs
fuit 20. vicibus, quibus aūt ex cxlvs fuit à dia-
bolo & ex postea duobus vicibus.

n. vlt.° Phutiphar eunucho. ei eunuchus quō habuit
uxorē? Hieron. dicit ex rabinoz sēctis, istum
Phutiphar emisse ioseph ī hospīt usuz et idco
diuinitus ei exaratisse virilia, et ipsū sacer-
dotē chiopolitanos. ideo hic nominat eunuchū,
nō ga esset, sed ga postea fuit. Vī fabula,
nā ī primis nō ē idē Phutiphar hic cū illo,
ī quo gen. 41. ille .n. dī Phutiphar̄, ex.
deinde dī eunuchus Pharaonis, ex quo apparet, quod
eunuchus existēs ministrabat Pharaoni. R.
Isaac dicit fuisse tunc eunuchū, quales uxorē
habere pōt. Alij melius dicunt, hoc nomē solere
multis ī genere duobus ministris regis. nā cap.
40. uocatur ēt eunuchi princeps, et pincerna.

ibidē, principi militū. sic ēt Symm. et graecus
ΣΦΑΓΕΥΣ .i. principi coquoz. hebreus
רַב טַבָּחִים principi macellū. unde pōt
multi principi militū, principi carnificū, princi-
cipi coquoz, uel bouiū, et principi ēt sacerdotū,
nā idē sunt ē רַב et רַב־טַבָּחִים nā uersio ē
obscura

Cap. 49.

u. 1. ꝺicabo ꝙ occurret. אקרא significat vocab. et inde et occurrere ꝺicebat. casus .n. inopinati vocat homines ad se.

in nouissimis diebꝫ. ī hebrꝛo est בְּאַחֲרִית הַיָּמִים in posterioribꝫ. hī 70. et hieron. uertūt ī nouissimis. utrūq; ꝛ uerū. nā ꝓcessus ꝓdictorꝫ erat ꝺ aduentu messiæ, ꝙ uenit ī ult⁹ ætate, adeo ut ioānes ꝺicat, nouiss. hora ē. et Paulus, ī quos fines seculoꝝ deuenerūt.

Hactenus hī multa futura ād christi aduentū. uel potiꝰ usq; ꝺnia spectare ad dilatationē terræ promissionis, ad litterā, uel fabi usq; ꝺnia dupliciter intelligenꝺa, ꝛ ad et allegoricā ad christū, et ecclām.

u. 2. audite iacob, audite israel. Hæc replicatio forte nihil hī mysterij. nā ꝛ mos hebrꝛis, ꝓsertim carminꝫ ita ꝛferre. et ꝛ per hæc magna pars ornatus huius linguæ. ut ps. 49. audite hæc omnes gentes, et auribus percipite omnes habitatores orbis terrarum. et isaiæ 2. humiliauit se hō, et humiliatus ē uir. forte hī hæc reduplicatio significat, ut attenti audiāmur, et mōdo.

u. 3. ꝙt origenes hom. 17. cur multū seruet ordinē ī numerandis filijs suis iacob. hic .n. nō ē ordo ætatis. nā qui fuit quinto loco ē Zabulon, ꝙ nō ē nonus ætate. nec seruat ordo dignitatis, ut primus

sint filij liberorũ, deinde ancillarũ. nũ Dan, et Gad, Aser, et Nephthalim filij ancillæ liberi Rachel Iosephi, et Beniamin. nec ẽ ordo, q̃ seruat ī egressu ī egyptũ gen. 46. ibi .n. p̃o loquitur filij Lie, 2o filij ancillæ eius: 3o filij Rachelis, 4o filij ancillæ eius. At hic ponitur Dan filij ancillæ Rachelis ante Gad filiũ ancillæ Lie. nec ẽt hic seruat ordo, quo habentur sortes hæreditatis, ī lib. Iosue. ibi .n. Dan ẽ ultimus. nec ordo quo numerãtur ẽ libris numerorũ. nec ordo quo eos numerat Moses deuteron. 33. nũ occurrit mihi rõ, q̃ ī rebus Dei nõ habeat rõnẽ gradus, nec dignitatis, sed meritorũ, nec̃ potiũ electionis Dei. ut Paulus dicit, ī Xo nõ est masculũ, nec fœminã, liberũ aut seruũ, græcũ, aut barbarũ.

Porro ~~benedixit~~ Iudicio Ruben ī hoc obtinuit, quod ipse rõne primogeniti erat futurus principũ aliorũ, et sacerdos, et habiturus duplicẽ portionẽ. sed ~~H~~ Iacob nihil horũ habuerat, sed ẽt de numero communiũ fratrũ. id quod ipsius ẽ diuina postea, nã regnum habuit Iudas, et sacerdotiũ Leui, duplicẽ portionẽ Ioseph, cuius duo filij adscripti sunt ī numerũ duodecim tribuũ.

allegorice significat, quod iudei & gētes una essent fortitudo fortis:
et altissimi Dei gētes sine regno, et sacerdote, ut hodie videmus.
et qđ quod primogenito debebatur duplicia patet ex
deuteron. 21. quod et regnū, et sacerdotiū docet
hoc locus Hieronymus, et ē omnium hebraeorū sententia.
et Chaldaeus paraphrastes hoc locū ita habet.
v. 3. In fortitudo mea. qm̄ filij generādi ostendit fortis
robur. uel qm̄ filij ostendūt, et matrem patrē, et asserunt
eis progenie. inde et dux radix parentum, et sterilis dux
eradicatur. Principiū doloris mei. jux significat
fortitudinē, et laborē. hinc orta unio uerticum,
chald. In principiū fortitudinis meę; graeca, In prin-
cipiū filioꝝ meoꝝ Hieron. In principiū doloris mei.
pro ecclesia, ut dicamus, hic dolorē significat
expectatē, quā cepit pastor pro filijs, ut illis ver-
sum ostendat. sic .n. inde ē In principiū doloris, et prin-
cipiū filioꝝ; et ē principiū fortitudinis, q̄ creaturam filioꝝ
ostenditur. et est repetitio sententiæ more hebraico.
inde pulsa ē Christi, et alioꝝ exclō; q̄ dolorē
intelligunt dolorē, quē cepit Jacob et ceteri Patres.
v. 3. primus ī donis, maior ī imperio. hebraice, excellentia
altitudinis, excellentia fortis. ubi significat principatum
regni debitum primogenito. ut et chaldaeus paraphrastes
exponit. 20. uertentur, ducem ad perfectū
ducem, et principem. forte .n. legerunt ἀρχὴν pro ἄρχοντα,

i. dignus Thar chami pro שְׂאֵת excellentia.
et sic hic lectionē exponit hic locus & duri-
bus cervicibus Dnīm habuerūt. sed sūplicior est
prior expositio: nē ista ad שְׂאֵת alludit &
illud שְׂנֵא.

v. 4. nō crescas. si refertur ad numerū, nō
sic uerū. nō creuit Ruben nō fuit, cū
eis nūbus fuerit multis aliis copiosior. sed
gr Deuteron. 33. dr & Ruben, sit parvus
numero: dicēdū ē, Rubē absolute creuisse,
sed cōparatiue nō creuisse. qa fuit multo
minor i numero, q̄ cōueniebat primogenito,
cū multi habuerint posteā multo minores.
ita ergo illud, nō crescas, refertur ad excellētiā
dignitatis, q̄ numeri. et hinc apparet
falsū ee quod rabini dicūt, Rubē nō peccasse
cū Bala, sed solū leuiū quod amouisse &
uno loco ad alium.

V. 5. simēq; et Leui fratres. i. socij i crimine-

Vasa furoris bellatis, כְּלֵי חֲמָסוֹתָם forte sicut
graeci machaeras & gladios, ita hebreis
כְּלֵי quasi ab כָּלָה finis, ut forte ostendi radix, unde inueniat. nō
כְּלֵי & uides. Chald. uertit i peregrinationibus
eorū, nō à כלה sit כְּלֵיָה peregrinatio, ut
hic legas &, i peregrinatione ex Mesopotamia
& palestinā cōgisse illud humanitus sibi tem-
plum. v. 6. & seruos eorū nō uenire ad ani-
mam, ut & cetera eorū nō uenire gloriā meā.
alij existimāt duo fuisse Simeonis, et Leui fi-
lios, unde ostra sicha, alterū ostra Ioseph.
nā Sichem & nō Leui, quod isti fecerint prin-
cipes ruinae Ioseph, gn Simeone iussit Ioseph
cōijci i carcerē, et gn certū & Ruben, et Iudā
fuisse ab eis. ab isti fratres. post Ruben
erāt ii erāt Simeō, et Leui natu, et uecti-
tate: nā certi uel erāt filij Bilhae, unde
admodū iuuenes, ut nō sit credibile eos
potuisse tantum duos fratres adhuc ad hoc aetas.

duxerit, et

~~ī ergo~~ Alij hr existimat, hic nullā fuisse mē-
tionē Joseph, sed mē sichē. vox nō est
certa. sm priore expōne, illud ī fgrem
vox nō sit mea mea, referter ad cōsiliū ī
~~certa vox nō sit gloria mea~~
ocidēdo sichē: illud, ī certa vox nō sit
gloria mea, referter ad cōsiliū ī ocidē-
do Joseph, quod nō fuit secretū, sed mani-
festū omib; fratribus. sm posteriore expo-
sitionē, illud ī certa vox, referter ad cōsi-
liū sichēli ciuitatē, ī qua cōuenerūt ei
simeon, et Leui, omes alij fratres. Allego-
rice referter tm ad cōsiliū sacerdotū
ut exponit Ambrosius ī lib. de benedi-
cōtra christū Jo. 11. ctionibus patriarcharū cap. 3. porro, illud, gloria mea,
significat, nō admittat honor meus ī ei-
modi cōsiliū, ne maculet. illud aūt,
succiderūt murū. hebraice ē ויפרצו חומה
bene, seu taurū. et 70. interpretes ταῦρον,
ut ē chald. Hieronymus ī ויפרצו legit
ויפרצו murū. porro ī taurū Delligit
Joseph, q ita appellat brachium. JJ. ut
ē sichem, ic figuratē christus. ī murū Delligi

mus vobis sicher & sinechdoche, qui spiritual.
v. 7. divida eos, ch. nō Leui nō habuit hereditatē, nisi vber duos fratres suos; et simeon nihil habuit, nisi ī hereditate iuda. allegorice
intelligit ōnes hebreos dispersi & orbe terre.
V. 8. Juda, ch. hic ponit benedictio iuda, q̄ ad litera promittit ipsi iuda 1° principatū vber duos tribus, 2° fortitudine bellicā;
3° regnū usq ad hesum christi durature; 4° abundate vini, et lactis .i. copia duc rez terre nostre. allegorice hec dicta de populo christiano
de christo intelligūtur, q̄ obtinet spiritualē principatū; et vincit diabolū; et regnū eius durat usq ad 2m̄ christi aduētū, et hic nō tō deficiet, q̄ mutabit ī gloriosū regnū; sicut regnū iudeoꝝ mutatū est ī christū; dein̄ abūdat vino, et lacte spūalibus bonis, ch. 3° pōt exponi dicta de christo, ut exponūt Ambros. & benedictionibus patriarchaꝝ, Aug. l. 16. civit. christi. Eusebius, Rupertus, et alij ī hūc locū. ꝑdicat .n. hic christe regnū, fortitudo, passio, mors, resurrectio, ascensio ḡdē, et iustificatio,

ficentia vacat. Ad literā ergo sic pōt exponi.
Juda do laudabit fratres tui, minuz ꝺ pōcipatū
& fortitudine, & manuz filiōz tuoz. Manus hoc
ī certamine inimicoz. ut ostendit ī bellis, q̄ fuerunt
Caleb, Othoniel, Barac, et alij. Adorabunt te
filij patris tui ꝺ regnū Dauid, et filiorū.
catulus leonis à præda ascendisti. uel ꝺa dicit
ꝺ regnū ablatū à Saule, uel regno Ammo-
nitaz, et idumeaz, et moabitaz, & aliaz gētiū,
q̄ Dauid sibi subiecit. Accubuisti, ut Leo
.i. genuisti ī fortē, sed q̄n similabaris generi,
nec .n. Dauid iniuste regnū alienū tenuit.
generōse tñ ut Leo .i. secure, & fortiter, quē
nemo excitat. ideo ꝺ excitabit eū .i. ꝺs
ad bellū p̄uocabit. Hō auferet sceptrū
ꝺ Juda, & dux ꝺ femore eius, vb. illud
ꝺ̄ refert verbū ad collegiū Sanedrin.
sed melius Hieron. uerbū ducē. nō ē relatiuū
p̄cedēs. et p̄ceptū nō ē semper, sed
legislatoris .i. p̄cepti, cuius ē finem legis

illud, donec veniat שילה, alij exponunt donec veniat Sanctus, q. d. sibi electus Iuda Rex; sed mihi, nō videt̄ cohærere regnū tribui Iudæ, quo ergo hic potuit dici? alij admonitor inde dicunt שילו significare mortiferū pectus ostendit Genesis nus l. 4. c. 4. nō ita verbis eleganter. donec veniat christus. vide alij dicunt שילו significare secundinas, quæ infantem vestit dum, et ideo denotari dicunt. alij dicunt, legendū שילו filium eius mutavit. nō שלו significat filium. alij שילו pro שלו .i. domū eius. est .n. christus domū promissū Iudæ. cui consonat græca versio, donec veniant ἀποκείμενα αὐτῷ reposita ipsi. credibile est Hieronymum legisse. שילו .i. missū. etsi .n. à שלח dicere fieri שילו missus, tamen hic nō erit participium, sed nomen. sicut 90. 10. sors sibi interpretantur missa. At hic ~~dubium~~ est dubium. ~~q~~ quō verificet Ephrata. nō ait christi adventū, sed

cit ter sceptrū ⁊ dux de iuda ⁊ p.° tres[or] iudi-
cū. 2.° tres[or] captiuitatis. 3.° tres[or] machab-
eor. Ro.° prophetiā nō leg diuisi tres[or]
quod exp[re]sit a domino dicit nō erit sceptrū
in iuda tres[or] captiuitatis nō ablatū
sceptrū exp[re]bitur. hō ga captiuitas fuit quasi
parabolicis ql[ī], ⁊ sicut dux sine
hō ē ga ⁊ ipsa captiuitate erat ⁊ babylone iudi-
cat iudei iudex ut patet ex hist[oria] sus[anne].
et Rex ioachim apud Nabuchodonosor erat
⁊ regno horas 4. reg. ult.° 2.° tres[or] nō
machabeor, nō ablatū sceptrū ⁊ dux de iuda
hō ga machabei erat ⁊ tribu iuda ex patre
matris, ut Gabelinus dicit l. 4. c. 4. hō et
ga post diuisionē regni, et maxime post
captiuitatē, dnes hebrei dicebantur mihi
iudei, a maiori parte, licet essēt ex leuita,
et Beniamita. unde ergo iacob dicit, tribus
iudā sēp habituras regē p[ro]prium ex corpore
suo electū usq ad christū. et hoc verificatū.
nō ⁊ Rex alienigena fuit Herodes. 56

exponit questiones Dialogi cum Triphone, Euseb.
l. 3. c. 2. demonstr. Augst l. 18. civit. c. 45.
[illegible] legit, legis ad unicum quidem cum. non-
nulli vero adhuc duby terram esse indocti, ac
dicunt, totam post captam urbem, ut hic in-
dicus legitur, apertam nec unum possidi,
nec eos in solitudine omnes habitare.
hi duabus et triginta urbes fuisse dicti.
nec dicitur civis capta nisi Thessalonicensis,
ut nunc? urbes singulae? unius.
Rubicundus oculis a vino, et dentes albi
a lacte. totam civit capta vini, et lactis,
ut omnia sint rubescentia, et dentes albicent.
Juda et ps fratres et expositor totius. Juda
te laudabunt fratres tui. ne dominus Israel
laudat. manus tua in cervicibus. explicatur
portando extra dominum. A carmelo
leonis juda. i. rex et regis, non et alio. inde
et Tarpeia rupis, unde Leo et tribu juda.

A ꝑdo filio mi ascēdisti. i. rapta ꝑda de manu
diaboli .i. discipulos multiplicare ascēdisti ;
et mortē. accubuisti ut leo, et quis ꝯ mouebit.
nō et ꝯ morte terribilis fuit ostia dominus.
q̄s suscitabit eū .i. nemo, sed ipse seipsū.
nō auferet sceptrū ꝯ iuda, etc. respōdet
petri, q̄n hoc erat, et dicit mi. mihi
obmittā, q̄n cessauerit sceptrū ꝯ domo iuda.
liget ad vineā pullū suū. ligabit pōsuā gētē
ꝯ vinculo fidei ad se, q̄ ait, ego sū vitis vera.
vel certe alligabit ad ecclesiā collectū ex
israel. nā vinea. dñi est domus israel ysaie 5.
lauabit ꝯ vino stolā suā; alig intelligit ꝑ stolā
carnē ipsius. sed melius intelligit ecclesia, ꝑ qua
ysaias his dictis videt omnia mysteria.
pulchri oculi eius ꝑ vino, et dentes lacte candidiores
ꝑ oculos dñi intelligentes fideles ꝑfectiōis; ꝑ
dentes actiui, q̄ operiūt cibum doctrinarum. et
illi dñi sapientes magis ꝑ vinū ꝑ speculatiōē sa-
pientiae: isti dñi candidiores lacte ꝑ innocentiā, quā
sibi procurant diligentissime ꝯ se, et ꝯ alios.

v. 13. Zabulon & Nephthalim. Ad occidentem Jordanis, mediterraneum, et Galilæam gentium.
v. 14. Ut adimpleretur &c. Hebraice, Jesaias, pro Galilæa gentium, nominat Galilæam Nationum. Ea enim fuerat ab Assyriis, sed tum quoque exulabat tribus Nephthalim. Et hoc est quod Matthæus Nazareth civitatem Christi, sicut & tribum Zabulon. et hoc forte & causa, cur civitatem quoque ipsam Zabulon; quia tum erat minor nata, & ignobilior.
v. 14. Isaiæ 9. divisum habemus ab Hebræis, et ideo antiquum gentis, et fidei, characterem adhuc ferit, ut erant Hebræi nobiliores illis tribus, sed naturæ ut ab omnibus essent & exulabundi, et inhabitandi omnibus ad suum augmentum, & ut bellis gerendis. nec fuerit illis Templum, sed adhuc observant ex. ac & illos zelotas erant & magna pretia adhuc, et vigil in fidei augmentum exhibent. 70. weeken ferè adhuc sunt, quidam existimant, bene desiderabit. forte legerunt [illegible] desideravit pulchritudo illud Dei duos filios, seu adhuc, significat duo mundi; vel

v. 16. prophetia d bon intelligit a Chald. et Hieron. y. q Sion. d sanctum, et recte. Ambro. tñ, et Theodoretus putat intelligi d Antichr sed q̃ prohibet intelligere d utroq; illud, cerastes ī serpentes. עכנ2SHS ē nomē serpentis habentis cornua quatuor teste Plinio l. 8. c. 33. nomē tamen hebreū nō est certæ significationis. unde .n. deduci à עכשׁ quod est tardari, vel esterqui, unde Ier gen. 3. ipse conteret tuū caput, et tu insidiabēris calcaneo. illud salvator nr̃ expectatus dñs. sñ Chald. et Hieronymus hīt hoc sēsū, ut fortitudo sapientiæ fore magna nisi, ut ne ipse evitaret aerumnas, sed salvator nr̃ expectatus dñs. Alij referūt hæc ad ignominiosa passionis Dei sub Philistæis, vel sub Antichristo.

v. 19. prophetia d God obscurius est, nr̃ נגד significat annunciare de bello, egregium exercitum, interdum, testari, ch. inde נגיד annuntius, exercitus, testatio, turma latronum, ch. אחרית significat calcaneum, et postea cuilibet rei posteriori, vel ultimo. Caiet. putat sic dici

legi, Gad congregatione congregabit ipse, et ipse congregabit eam. et exponit de Jephte, q fuit de tribu Gad, et congregavit exercitum Latrum, et postea et congregavit filios Ephraim. 70. verterunt, Gad latebit latebit eum, et ipse latebit eum iuxta pedes. Hebrei vertunt, Gad exercitus pugnabit contra eum, et ipse oppugnabit eum postea. unde ido dicunt, ut recedat ab illa pugna, q desiderat josue 22. nō tribus Gad accepit possessionē ultra iordanē, et iubente josue ~~tribus~~ reliqui expeditis, et filijs in sua possessione, pervexit ipsa multitudo Gad armata cū ceteris filijs Israel ad bellū contra philistinos, deinde redijt ad sua. Fuerunt eos oppugnare à gentib⁹ vicinis, et stantim cōmisso pho vicit eos gentes. hāc ergo ultimā significare voluit 70. et Hebrei. Chaldeus paraphrastes refert omnia ad illud tempus, quo Gaddite pugnabant contra fratres suos et terrā habitantes. Hieronym. cur autem dixit dixisse, et hic cinxit? verbio, Gad accinctus pugnabit cum eis, sive duces ipse exercitus, nimis

filios israel ī ingressu palestinae: deinde ipsi
accingere retrorsū .i. ī reditu eorū accingere te
ad bellū, et expugnabit cedemorū .i. ellū gētē,
quā tenuit expugnatā ex eis.

v. 20. simil Aser dē finibus, qa abundabat olea terra
eius. unde dē deuteron. 33. Aser intinget ī oleo pedē suū.

v. 21. Nephthali cerua emissa dās eloqa. pulchritudinis.
expensis omnibus ī Barach, et debora, qui
erāt ī tribu Nephthalim, et Barach mare cerui
fuit nuncupatus, et timidus. nō. n. volebat ire. deo
bellū, nisi debora adesset, et ne celeritate belli
deficeret: debora elegantissima fuit. Mystice ad
christū referūtur, q ī terra Nephthalim ꝓfectus
fecit.